

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstoogmerk

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

Vlaamse Juristenvereniging

XXVe Wetenschappelijk Vlaams Rechtscongres
te Brussel, op zaterdag 27 mei 1972 in de lokalen der Vrije Universiteit

Het fiscaal regime der V.Z.W.

Preadvies door

Mr. Jan BEIRENS

Advocaat, Assistent aan de V.U.B.

(Inleiding en de hoofdstukken I tot en met V)

en

Mr. W. J. F. Vlieghe

Advocaat

(Hoofdstukken VI en VII)

Inleiding.

Vooraleer een aanvang te nemen met de behandeling van het fiscaal regime der V.Z.W. lijkt het opportuun, kort en bondig, wat men zou kunnen noemen « de prae-historie van de wet van 27 juni 1921 » te behandelen. Hierbij beseffen wij maar al te goed dat wij ons zodoende niet meteen op een specifiek fiscaal terrein begeven. Dit is echter een « gewilde stap naar het verleden » die wij tijdens het verdere verloop van onze uiteenzetting nog zullen moeten aanwenden teneinde niet alleen de problematiek degelijk te stellen, maar ook via de wisselwerking « verleden-heden » en de diverse rechtsbranches de meest benaderende oplossingen naar voren te brengen.

« Het is een lange weg naar de sterren »... Dit gezegde is maar al te goed toepasselijk wanneer wij de ellenlange evolutie en de diverse fasen die het ontstaan van de wet van 27 juni 1921 voorafgingen, eventjes van naderbij bekijken.

Kort na de Belgische onafhankelijkheid werd via een besluit van de voorlopige regering ⁽¹⁾ het beginsel van « de vrijheid van vereniging » afgekondigd. Ditzelfde besluit stipuleerde echter dat de verenigingen op geen enkel voorrecht aanspraak konden maken ⁽²⁾.

In de Grondwet werd eveneens het recht van vereniging erkend ⁽³⁾, maar daar bleef het dan ook bij. Men was van oordeel dat het de wetgever voorbehouden was de passende en nodige uitvoeringsmaatregelen terzake te nemen ⁽⁴⁾. Hierdoor verzeilde men in een verwarde situatie, waar enerzijds « het recht op bestaan » van verenigingen werd erkend, doch anderzijds de broodnodige « rechtsbe-

waamheid » in hun hoofd werd ontzegd, daar zij de « rechtspersoonlijkheid » dienden te missen, met alle nadelige gevolgen vandien.

De goederen van een vereniging werden eenvoudig beschermd door de individuele rechten van de natuurlijke personen op wier naam ze ingeschreven waren. Onbetrouwbaarheid of nalatigheid van de fiktieve eigenaars, progressiviteit van de belasting naar verhouding van het vermogen enz., waren schering en inslag ⁽⁵⁾.

De vereniging was geboren doch spijtig genoeg niet leefbaar ! De rol van « reddende dokter in nood » die de wetgever toebedeeld werd door de Constituante, werd niet gespeeld...

De rechtspraak die aanvankelijk de verenigingen goed gezind was, diende elders de beginselen te zoeken die het verenigingsrecht beheersen. Zij behandelde ze als ware en geldige overeenkomsten beheerst door het verbintenissenrecht ⁽⁶⁾.

Circa 1860, en dit voor een ± dertigjarige periode, nam de rechtspraak een totaal andere houding aan, in die zin dat zij de vereniging zelf en de door haar gestelde rechtshandelingen nietig verklaarde. Directe aanleiding daartoe was o.m. de stelling door Laurent ontwikkeld (in zijn « Principes de Droit Civil », XXVI, n° 145 e.v., 186-257) : « de vereniging bezit geen rechtspersoonlijkheid, zij is juridisch onbestaand, het niet-bestaande kan geen handelingen verrichten, bijgevolg zijn alle « in feite » verrichte handelingen nietig ⁽⁷⁾ ».

Rond 1890 onder invloed van vernieuwde zienswijzen, die de stelling van Laurent terecht wisten aan te vallen, door o.a. te beklemtonen dat de vereniging via haar be-

stuursleden (regeling van het mandaat), wel degelijk geldige rechtshandelingen kan verrichten in naam van haar leden, werd de vereniging in een ander daglicht gesteld. De rechtspraak evolueerde gunstig ⁽⁸⁾.

Een weinig later komt dan toch de langverwachte wetgever op het toneel :

vóór W.O. I

— wet van 23.6.1894 op de verenigingen van onderlinge bijstand ;

— wet van 31.3.1898 op de beroepsverenigingen ;

— wet van 12.8.1911 waaraan o.m. de Universiteiten van Leuven en Brussel hun rechtspersoonlijkheid te danken hebben ;

Na W.O. II

— wet van 25.10.1919 op de internationale wetenschappelijke verenigingen ;

— last but not least de wet van 27.6.1921 ⁽⁹⁾ waarbij aan de « Vereniging Zonder Winstgevend doel » en aan de « Instellingen van Openbaar nut », rechtspersoonlijkheid werd verleend ⁽¹⁰⁾.

Teneinde enigszins de optiek van de wetgevende macht bij het tot stand komen van deze wet weer te geven, brengen wij hierna vooreerst fragmentarisch de redevoering van de Heer Tibbaut ⁽¹¹⁾, verslaggever in de Kamer van Volksvertegenwoordigers naar voren :

« Het wetsontwerp, dat U tot onderzoek is voorgelegd, is in een zeer ruime geest opgevat. Het beantwoordt aan de behoefte van groepering en van gemeenschappelijke bedrijvigheid, waardoor de mensen er worden toe gedreven, hun pogingen te verenigen, in bestendige instellingen, welke boven de persoonlijke belangen staan en ingegeven worden, hetzij door bezorgdheid voor wetenschap, kunst of godsdienst, hetzij door gevoelens van toewijding, van liefdadigheid en van sociale vooruitgang. Door het wetsontwerp zal een rechtstoestand in het leven geroepen worden die slechts voordelig kan zijn voor de oprichting en de bloei van die duizenden inrichtingen, welke het sociale wezen in het land kenmerken en tot zijn intellectueel-, moreel-, en liefdadig leven bijdragen, tot groot voordeel van de gemeenschap ».

Anderzijds blijkt de twijfelachtigheid betreffende het al dan niet opportuun zijn van het toekennen der rechtspersoonlijkheid aan de V.Z.W. uit wat volgt ⁽¹²⁾ (Senator M. de Ro tot de vergadering) :

« Il ne faut pas s'en étonner, tous, tant que nous sommes, nous avons nos préjugés et nos traditions. Ainsi s'explique la résistance que rencontre cette idée de la personnalité civile des associations sans but lucratif, qui paraît excessive et inspire des appréhensions à d'excellents esprits comme ceux dont nous venons d'entendre l'avis. Eh bien, j'estime que ces craintes sont superflues. Le moment est arrivé de donner à l'initiative privée, notamment dans le domaine de la bienfaisance, l'occasion de s'épanouir sans entrave. »

Anno '72 moet men onmiddellijk erkennen dat de Belgen in de loop der jaren inderdaad maar al te duidelijk aangetoond hebben dat zij een verenigingsmiddel als dit van de V.Z.W. wisten te appreciëren. Als paddestoelen rezen ze uit de grond, honderden, duizenden verenigingen. Van eenvoudige boogschuttersgilden en sportverenigingen ging het via Rode en ander kleurige kruisen naar verenigingen van geleerden die wereldbekendheid verwierven, enz...

Het ware te mooi indien er ook hier geen keerzijde, geen negatief aspect zou aan verbonden zijn.

Sommigen hebben « te goed » begrepen, m.a.w. zelfs wat niet bedoeld was. Het staat immers vast dat onder de beschermende mantel van de juridische benaming « V.Z.W. » talrijke misbruiken werden en worden begaan in die zin, dat sommige van deze verenigingen slechts de naam hebben onbaatzuchtig te zijn, maar in feite wel degelijk via handelsexploitaties winst nastreven, (winst die dan ook

meestal rechtstreeks aan de leden wordt toegekend) en zodoende de wet van 27.6.1921 grof met de voeten treden (cf. infra). Bovendien komt hier de niet-loyale concurrentie met de gewone handelaars en handelsvennootschappen naar voren.

Bij het einde van deze inleiding zal men waarschijnlijk aanvoelen (« in cauda venenum »), dat wij hier « the heart of the matter » benaderen. Het probleem bestaat in het bepalen van de juiste draagwijdte van de rechtsbekwaamheid, toegekend aan de V.Z.W. Specifieker nog : gesteld dat zij naast haar onbaatzuchtig hoofddoel een nevenbedrijvigheid, industriële of commerciële activiteiten mag uitoefenen, waar situeert zich dan de grens die, wanneer ze wordt overschreden, van doorslaggevend belang zal zijn om de V.Z.W. al naargelang, een bepaald aanslagregime toe te kennen ?

DEEL I. - BEGRENZING VAN HET AKTIEVELD DER V.Z.W.

1. Art. 1, al. 2 van de wet van 27.6.1921 bepaalt : « De vereniging zonder winstgevend doel is die welke niet nijverheids- of handelszaken drijft (... qui ne se livre pas à des opérations industrielles ou commerciales), of welke niet tracht een stoffelijk voordeel aan haar leden te verschaffen ».

Dit tweede lid van art. 1 omschrijft de V.Z.W. aldus tegelijkertijd naar haar bedrijvigheid (onmiddellijk doel) en naar haar uiteindelijke doel. De letterlijke interpretatie zou ons tot de konklusie kunnen brengen dat de V.Z.W. geen nijverheids- of handelszaken mag drijven en bovendien niet mag trachten aan haar leden enig stoffelijk voordeel toe te kennen. Dit laatste staat buiten kijf ; beperken wij ons dus tot de bespreking van de eerste voorwaarde.

Het is een feit dat men via een strikte interpretatie ertoe zou kunnen gebracht worden een uiterst restriktieve houding aan te nemen, geënszins bedoeld door de wetgever zelf. Anderzijds dient men zich te behoeden voor een te ruime, toegevend interpretatie evenmin door de wetgever gewenst !

2. Bedoeling van de wetgever. Via de bespreking van het wetsontwerp is het enigszins mogelijk meer klaarheid te brengen wat betreft het wezen der V.Z.W. en de bedrijvigheid die zij mag uitoefenen. Immers, de oorspronkelijke bedoeling van de wetgever was dat hij de rechtsnorm V.Z.W. niet zonder meer toegankelijk wilde stellen voor alle verenigingen.

Diegene nl. waarvan het hoofddoel erin bestaat industriële of handelsovernames te verrichten, kunnen de voordelen van de wet van 27.6.1921 niet genieten. Dit is duidelijk. Daartegenover moeten wij echter onmiddellijk stellen dat elke activiteit niet a priori verboden wordt aan de V.Z.W. Een en ander vergt nadere uitleg.

3. Niettegenstaande de talrijke discussies daaromtrent gevoerd in het Parlement in de jaren '20-'21 bestond er nochtans eensgezindheid omtrent één punt, nl. een louter bijkomende laterale bedrijvigheid met commerciële karakter is niet in strijd met art. 1, lid 2 van de wet.

— Verslaggever in de Kamer, Tibbaut ⁽¹³⁾ : « In de bedrijvigheid van deze verenigingen moet men bijkomstige verrichtingen toelaten die weliswaar niet de aard van dit moreel doel vertegenwoordigen, maar die toelaten dit doel beter te bereiken ».

— Verslaggever in de Senaat, M. Braun ⁽¹⁴⁾ : « S'il adient qu'une association sans but lucratif joigne à son activité principale certains profits accessoires résultant d'une activité latérale secondaire, on ne pourra pas dire que ce n'est plus une A.S.B.L. ».

Laatstgenoemde verslaggever citeert de inhoud van een brief tot hem gericht door de toenmalige Staatsminister M. Van den Heuvel :

« Il importe de mettre en relief que c'est au but dominant de toute association qu'il faut s'attacher... Voilà donc qui est net. Une société ne cesse pas d'être sans but lucratif, elle ne cesse pas de pouvoir bénéficier de la loi si, à côté de son activité propre, principale, statutaire, elle en exerce une autre, indispensable pour atteindre son but désintéressé. »

De toenmalige Minister van Justitie M. Vandervelde ⁽¹⁴⁾ sloot zich volledig aan bij voornoemde zienswijze en was van oordeel dat er zodoende geen enkele twijfel meer mocht oprijzen wat betreft de juiste draagwijdte van art. 1, al. 2 van dit wetsontwerp. (vanitas vanitatum, omnia vanitas).

Laten wij hier onmiddellijk aan toevoegen dat precies uit de stof van voornoemde discussies in het Parlement en de daaruit voortvloeiende algemene gedachtengang, de latere rechtspraak argumentatie zal halen wanneer zij de niet-belastbaarheid van de winst voortspruitende uit bijkomende activiteiten in het kader van de bedrijfsbelasting zal uitspreken.

Prokureur-Generaal Ganshof van der Meersch ⁽¹⁵⁾ merkt daaromtrent terecht op dat hoger aangehaalde verklaringen in het Parlement niet het probleem der al dan niet belastbaarheid van dergelijke bijkomende activiteiten in het kader van de bedrijfsbelasting beoogden, maar enkel en alleen tot doel hadden aan te tonen dat deze bijkomende bedrijvigheden wanneer ze gesteld worden, niet tot gevolg hebben dat de desbetreffende vereniging van het regime der V.Z.W. en de daaraan inherente rechtspersoonlijkheid zou beroofd worden.

Ab initio was er dus geen sprake van inkomstenbelastingen. Het fiscaal regime was niet de leidraad der talrijke discussies gevoerd in het Parlement. Het ging hem om de vraag of men al dan niet de voordelen van de wet van 1921 kon blijven genieten.

Deze konstatacie is uitermate belangrijk! Op fiscaal gebied moet men uiteraard een steviger, hardere lijn volgen teneinde vooreerst de alomgekende en verspreide belastingontduiking te bestrijden en vervolgens « the right tax on the right place and circumstances » toe te passen. Dat een V.Z.W. enerzijds bepaalde handelingen mag verrichten zonder daarom de handelsrechtelijke e.a. voordelen der wet van 1921 te verliezen is één zaak; dat zij uit hoofde van diezelfde handelingen via de juiste belasting dient te worden belast is een andere zaak.

4. De doktrine en rechtspraak zijn het eens wat betreft de V.Z.W. die generlei bijkomende bedrijvigheid uitoefent. M. a.w. de vereniging die haar middelen van bestaan verkrijgt hetzij door de bijdragen betaald door haar leden, en de giften die zij van die leden of derden ontvangt, hetzij uit eventuele subsidies haar toegekend door de openbare machten of uit de inkomsten van de onroerende- en roerende goederen waarvan zij eigenares is.

Een dergelijke vereniging oefent dus generlei handels-, nijverheids- of landbouwbedrijvigheid uit. Zij zal belast worden in de R.P.B. (cf. infra).

Wanneer nu echter diezelfde vereniging niettemin haar boekjaar afsluit met een batig saldo waarmee zij hetzij een reserve aanlegt (bedoeld als veiligheidsmarge voor komende misschien minder gunstige jaren) hetzij de uitgaven dekt (noodzakelijk tot het behoud en de ontwikkeling van het door haar nagestreefde belangloos doel) dan is zij op deze ontvangstoverschotten geen (bedrijfsbelasting) Ven. B. verschuldigd ⁽¹⁶⁾.

5. Kieser wordt het probleem wanneer een V.Z.W. een bijkomende bedrijvigheid uitoefent (van commerciële of industriële aard). We realiseren onmiddellijk dat in de praktijk niet alle V.Z.W. zomaar zullen kunnen bestaan van de bijdragen hun verstrekt door haar leden, enzomeer.

Bijgevolg zal menige V.Z.W. wil ze leefbaar zijn en blijven, wil zij haar onbaatzuchtig, haar belangloos doel kunnen realiseren vaak uit loutere « struggle for life » ertoe genoodzaakt worden een bijkomende bedrijvigheid uit te oefenen. Dit is klare wijn. Wat echter minder duidelijk is en wat dan ook het voorwerp uitmaakt van diverse strekkingen in de rechtsleer, is de manier waarop en de intensiteit waarmee een dergelijke accessoire bedrijvigheid dient te worden uitgeoefend wil haar resultaat « de daaruit voortvloeiende winst » niet belast worden in de Ven. B. De betwisting terzake is zeer hevig en de aangehaalde criteria zijn talrijk, soms onduidelijk en vaak misleidend. Kortom, de situatie is uiterst verwarrend.

Sommige auteurs zijn van oordeel dat algemeen mag gesteld worden dat elke bijkomende commerciële activiteit in hoofde van een V.Z.W. moet gezien worden in functie van haar uiteindelijk belangloos doel. Bijgevolg menen zij, betreft het hier een louter secundaire en accessoire bedrijvigheid welke haar commerciële karakter verliest en « schijnbaar commerciële » wordt en waarvan de resultante « de winst » niet belastbaar is in de Ven. B.

Deze theorie van « accessorium in functie van finaal doel » lijkt ons niet de juiste te zijn en moeten wij fataal verwerpen. Immers, zou men op handelsrechtelijk gebied mogen beweren dat het voldoende is voor te houden dat men een belangloos doel nastreeft opdat een handeling (die normaliter in hoofde van om het even welke persoon die niet beziel is met een dergelijke geestesgesteldheid zwart op wit commercieel zou genoemd worden) zodoende aan elke wettelijke reglementering eigen aan de handel zou ontsnappen precies omdat de winst bestemd is voor de realisatie van dit uiteindelijk belangloze doel? ⁽¹⁷⁾ Logischerwijze moeten wij op fiscaal-rechtelijk gebied een analoge benadering naar voor brengen.

Wanneer de wetgever in art. 1 van de wet van 27.6.21 (cf. supra 1) spreekt van « opérations commerciales », dan lag het zeker niet in zijn bedoeling zodoende vrij spel te laten aan « schijnbaar commerciële » daden, die enkel en alleen wegens het feit dat zij gesteld worden door een V.Z.W. hun commerciële karakter zouden verliezen.

De relatie « accessorium tot het hoofddoel » een zo ver gaande draagwijdte toekennen in die zin dat werkelijk commerciële, winst nastrevende handelingen hun commerciële karakter zouden verliezen om de eenvoudige reden dat zij ondergeschikt zijn aan het belangloos doel nagestreefd door een vereniging, is zeker niet de bedoeling van de wetgever geweest en moet dus geweerd worden ⁽¹⁸⁾. Idem voor de fiskale optiek!

Immers, waar men moeilijk zou kunnen beweren dat een publieke instelling wanneer zij winst nastreeft, zij dit niet zou doen met het doel de staatskas te spijzen, des te minder zou men kunnen staande houden (het geval van deviatie daargelaten) dat een V.Z.W. iets anders dan haar finaal vooropgesteld belangloos doel via deze winsten zou willen realiseren. Bijgevolg zou elke winstgevendende bedrijvigheid van welke aard ook, ongeacht haar intensiteit bij wijze van postulaat steeds gezuiverd worden van haar commercieel karakter. De V.Z.W. zou zich bijgevolg kunnen wentelen in een « mercantilisme van je welste », zonder haar bevoorrechte situatie te verliezen en zonder de Ven. B. verschuldigd te zijn. Dit druist regelrecht in tegen de bedoeling van de wetgever.

Situëren wij hier even als voorbeeld het geval van bepaalde abdijen en kloostergemeenschappen die er ware brouwerijen en kaasfabrieken op na houden.

E. Bours ⁽¹⁹⁾ is van mening dat de winst voorkomende uit dergelijke commerciële praktijken met enorme winsten vandiën, alhoewel ze niet direkt in verband met het nagestreefde doel kunnen gebracht worden, toch van belasting dienen te worden vrijgesteld daar ze als leidmotief het

verwezenlijken van een belangloos doel tot oorzaak hebben.

Is dit «het» argument om de overduidelijke, storende ongelijkheid van dergelijke bestaande toestanden te rechtvaardigen t.a.v. de handelsvennootschappen en handelaars? Akkoord, laatstgenoemden komen er ab initio voor uit dat zij winst nastreven, waar eerstgenoemde instellingen o.a. zoals de honderden private clubs zich integendeel op een zeer behendige wijze aan de juiste belasting, normaliter door hen te dragen, weten te onttrekken via het motto «V.Z.W. impliceert belangloos doel». Of is het misschien zo, dat de winst verwezenlijkt via louter professionele activiteiten door V.Z.W.'s (de instelling V.Z.W. onwaardig) niet equivalent is aan de winst verwezenlijkt door handelaars en handelsvennootschappen?

Auteurs als Mgr. J. Maisin⁽²⁰⁾ en A. Buisseret⁽²¹⁾ bewaren daaromtrent het stilzwijgen!

Het spreekt vanzelf dat het probleem zich niet situeert op het niveau van een limonade-service ingericht door een letterkundige vereniging maar wel degelijk en o.a. op het niveau van bv. de V.Z.W. Abdij Westmalle die er een brouwerij mag op nahouden zogezegd nodig voor het bestaan van de vereniging (cf. Antwerpen 28.12.1934, R.W. 1934-1935, kol. 625); op het niveau van de reeds hoger genoemde «private clubs» (ontelbaar in aantal) die onder de mom van schijnbaar artistieke, rekreatieve of filantropische doeleinden schitterende zakencijfers verwezenlijken.

Andere auteurs zoals J. Goedseels⁽²²⁾, M. Feye⁽²³⁾ (beiden echter in beperkte mate) zijn van oordeel dat dit te ver gaat.

Bij gevolg worden wij met volgende problematiek gekonfronteerd; wanneer wij nu enerzijds aannemen dat commerciële activiteiten niet uit hoofde van het enkele feit dat zij ressorteren in het kader van een belangloos doel ener V.Z.W., kunnen worden wit gewassen, wordt dan de theorie van «een bijkomende en accessoire handeling gesteld in functie van een finaal doel» van alle belang ontbloeit?

Neen, de wetgever heeft blijk gegeven van een zeker inschikkelijkheid, een bepaalde toegeeflijkheid t.a.v. de V.Z.W. Niet alles wordt haar verboden. Art. 1 spreekt van «opérations industrielles ou commerciales». Deze terminologie veronderstelt een zekere continuïteit, een zekere intensiteit en alleenstaande handelingen van commerciële aard worden hier niet geïsoleerd.

Wanneer we hier eventjes de teugels loslaten dienen wij echter onmiddellijk aan te stippen dat een bijkomend, weliswaar beperkend element dient toegevoegd, met dien verstande dat de alleenstaande commerciële handeling in se ondergeschikt moeten zijn en lateraal moeten lopen t.a.v. het finaal doel. Het is bijgevolg niet voldoende zich te verschuilen achter de wazige idee van «de winsten worden toch aangewend voor het belangloos doel», neen; van twee zaken één, ofwel aanvaardt men in welbepaalde gevallen de theorie van het «bijkomende, het accessorium» wat dan ontegensprekelijk wil beduiden dat deze handelingen inderdaad accessoir zijn (La conception de l'accessoire va de ce qui «se rattache à une chose» à «ce qui en est la suite (l'accompagnement, la dépendance... par son origine, sa subordination, sa destination, son affectation économique»⁽²⁴⁾, ofwel aanvaardt men ze niet.

Immers, logischerwijze mogen wij stellen dat indien de wetgever enerzijds werkelijk had bedoeld dat het aanwenden der bekomen winsten tot realisering van het belangloos hoofddoel van die aard was dat zij reeds een afhankelijkheid zou tot stand brengen t.a.v. de sociale activiteit, (dit ongeacht de aard van de bedrijvigheid) wij dan anderzijds ook niet goed zouden zien waarom hij de

V.Z.W. expliciet het verbod van commerciële of industriële exploitatie» zou hebben opgelegd⁽²⁵⁾.

Teneinde de talrijke betwistingen op fiscaalrechtelijk gebied te omzeilen en dan vnl. wat betreft de discussies met als bron de tegenstelling «belangloos doel nagestreefd door de leden in verhouding tot de commerciële handelswijzen waarvan zij zich bedienen», bedacht men een compromis⁽²⁶⁾ in die zin, dat men een onderscheid maakte tussen het «doel» der V.Z.W. enerzijds en het «voorwerp» anderzijds. Dit terminologisch compromis strookt niet met de wet van 1921 die wel degelijk «het doel» als «het criterium» naar voren bracht. Is voormeld compromis niet precies de casuïstiek waarvan M. De Page gewag maakt:

«Cet auteur (Oudot), au plus fort de la controverse, a cru résoudre le problème avec une simplicité qui n'est malheureusement qu'un trompe-l'œil. Pour discerner l'objet de la cause, Oudot proposa de se poser la question célèbre: Quid debetur? (objet) - Cur debetur (cause). Cette casuistique entraîne la conviction de beaucoup de juristes. Elle est décevante parce qu'elle n'envisage, dans l'acte juridique, que des éléments purement techniques, artificiels et isole complètement le droit de la réalité»⁽²⁷⁾.

Het lijkt geen twijfel dat van zodra men de geestesgesteldheid met dewelke een activiteit wordt uitgeoefend, voor ogen houdt, men zich voor een «morele eenheid» bevindt, die niet mag gesplitst worden. Ter verduidelijking het volgende voorbeeld⁽²⁸⁾.

Een groep personen, promotoren van een liefdadigheids-werk, verenigen zich in een V.Z.W. Daarnaast via inschrijving harer leden sticht zij een N.V. die een commerciële exploitatie tot doel heeft. De statuten der beide sociëteiten vermelden dat de winsten behaald in de tweede zullen worden overgeheveld naar de eerste teneinde het door haar beoogde doel vlot te kunnen realiseren. Quid? zal men hieruit afleiden dat de N.V. bij gebrek aan een essentieel element nl. het nastreven en de verdeling der winst niet rechtsgeldig is en bijgevolg gedoemd zich te transformeren in een V.Z.W. of van af te zien van haar rechtspersoonlijkheid? Volgens alle logica ja! Of zal men wellicht de V.Z.W. toelaten de N.V. te absorberen en haar toelaten haar activiteit voort te zetten via de middelen haar verstrekt door de N.V.?

Zal het bestaand onderscheid «objekt t.a.v. doel» hier de oplossing brengen alhoewel in hoofde der promotoren in realiteit één enkele gedachtengang, één morele eenheid de leidraad was.

Wanneer wij zodoende weigeren het objekt van een sociëteit te distancieren van het doel dat zij nastreeft, menen wij een onderscheid te moeten maken wat betreft het objekt (deel uitmakend van één geheel) tussen enerzijds een element inherent aan de commerciële wetgeving (-de natuur van de verrichte activiteit met de intentionele elementen die haar eigen zijn) en anderzijds een element vreemd aan dezelfde wetgeving (nl. de oorspronkelijke beweegredenen der activiteit). Praktisch komt het hier op neer dat een aankoop van voedingswaren in 't groot om ze daarna aan een lagere prijs voort te verkopen aan sociaal behoeftigen niet commerciëel is, wijl de aankoop van voedingswaren en de voortverkoop ervan met winst om vervolgens die winst aan behoeftigen uit te keren wel commerciëel moet worden genoemd⁽²⁹⁾.

6. De rechtspraak terzake directe belastingen is zeer uitgebreid. Om tegemoet te komen aan de behoefte van liegenden die de problematiek in detail zouden willen bestuderen, verwijzen wij dan ook naar de door ons opgegeven «waaier van rechtspraak» via de diverse voetnoten.

Hier dienen wij ons echter te beperken tot enkele arresten of beter genoemd «cases» die naar onze bescheiden mening belangrijk mogen worden genoemd.

Case I : de V.Z.W. « l'Œuvre des Artistes ».

1. Het betreft hier een V.Z.W. welke zich tot doel stelde de kunst in het algemeen en de schilderkunst in het bijzonder te promoveren, dit door het inrichten van tentoonstellingen en konferenties. Bovendien verstrekten zij financiële hulp aan behoeftige kunstenaars, hun weduwen en wezen.

2. De administratie belaste haar in de bedrijfsbelasting en de V.Z.W. tekende beroep aan.

3. *Hof van Beroep Luik*, arrest van 15 juni 1934 ⁽³⁰⁾. « Wanneer een V.Z.W., van het overschot van haar ontvangsten of haar uitgaven geen gebruik maakt dat vreemd is aan haar onbaatzuchtig doel vastgesteld door haar statuten, legt dergelijk werk zich niet toe op een handels-, nijverheids-, of landbouwexploitatie onderworpen aan de bedrijfsbelasting, daar het geen baatzuchtige oogmerken heeft en geen enkel winstbejag nastreeft. »

Belangrijk terzake is het feit dat het voornoemde Hof de niet-belastbaarheid uitsprak op basis van het niet-bestaan van een commerciële exploitatie en niet als motivering naar voor bracht dat de handelingen die een winst tot gevolg hadden het accessorium vormden van een finaal doel ! ⁽³¹⁾.

4. De administratie voorzag zich in cassatie en het *Hof van Cassatie* deed uitspraak in een arrest van 25 februari 1935 ⁽³²⁾.

De vereniging bezat geen kapitaal. De bijdragen (lidgeld) en subsidies enerzijds en de supplementaire inkomsten bekomen door toegangsgelden voor exposities en voordrachten anderzijds, wendde zij noch in haar eigen voordeel, noch in het voordeel van haar leden aan. Zij beperkte er zich toe met de haar verstrekte middelen haar minder gefortuneerde lotgenoten materieel te helpen en haar doel te realiseren.

De feitenrechter heeft terecht kunnen oordelen dat er in casu geen commerciële exploitatie en bijgevolg geen bedrijfsbelasting op de winst verschuldigd was.

Case II : de V.Z.W. « Sœurs hospitalières de Louvain ».

1. Deze V.Z.W. hield er diverse sanatoria, rusthuizen en een kliniek op na, dit alles situerende in het kader van haar menslievend doel.

2. De controleur-direkte belastingen belaste deze V.Z.W. in de bedrijfsbelasting daar hij van oordeel was dat er een professionele exploitatie was. De V.Z.W. maakte in haar aangifte gewag van een verlies van 534.430,15 fr. De controleur onderzocht de zaak en taxeerde op basis van een winst van 600.000 fr. (bedrijfsbelasting : 134.317 fr.).

3. In een arrest van het *Hof van Beroep te Brussel* van 5 februari 1936 ⁽³³⁾ trad het Hof de zienswijze van de controleur bij en bevestigde dat voornoemde V.Z.W. op wettelijke wijze aan de bedrijfsbelasting werd onderworpen daar er een werkelijke exploitatie bestond.

4. De V.Z.W. tekende cassatieberoep aan en het *Hof van Cassatie* was in haar arrest van 5 juli 1937 ⁽³⁴⁾ van oordeel dat de handelspraktijken dienden te worden aanzien als het accessorium van een belangloos finaal doel vooropgesteld door de V.Z.W. in kwestie en bijgevolg het karakter van een commerciële exploitatie verloren. Het arrest van Brussel wordt vernietigd en het Hof van Cassatie verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Gent.

5. Het Hof van Beroep te Gent beslist in een arrest van 26 maart 1928 ⁽³⁵⁾ dat de V.Z.W. ten onrechte de bedrijfsbelasting had betaald.

Case III : de V.Z.W. (naar Zwitsers recht) « l'Alliance Internationale du Tourisme ».

1. Haar statutair doel betrof de bevordering van het internationaal touristisch verkeer, dit o.a. door de bestudering van de desbetreffende problematiek en het uitgeven van een uitgebreide documentatie welke zij ter beschikking van haar leden stelde.

Naast de gebruikelijke cotisaties en subsidies haalde zij

haar inkomsten in ruime mate uit de verkoop van douanepassageboekjes (carnets de passage) die een enorm succes kenden daar zij de diverse administratieve formaliteiten te vervullen (in illo tempore) bij het overschrijden der landsgrenzen tot een minimum reduceerden. Deze verkoop bracht haar een aanzienlijke winst op waardoor zij in staat was een reserve van 1.307.107 fr. aan te leggen.

2. Standpunt belastingadministratie : — commerciële exploitatie — bedrijfsbelasting is verschuldigd plus nationale crisisbelasting ⁽³⁶⁾

3. Het *Hof van Beroep te Brussel* oordeelde in haar arrest van 28 juni 1944 ⁽³⁷⁾ dat alhoewel er voordurende commerciële activiteiten gesteld werden, de daaruit voortvloeiende winst niet een commerciële exploitatie als oorzaak hadden.

4. De administratie voorzag zich een eerste maal in cassatie : *Cassatie 9 november 1948* ⁽³⁸⁾ :

Is met tegenstrijdigheid behept, bijgevolg niet wettelijk gemotiveerd, het arrest dat vaststelt enerzijds, dat de door een V.Z.W. verwezenlijkte baten uit verrichtingen met handelskarakter voortvloeien en, anderzijds dat deze baten de vrucht niet uitmaken van een uit winstbejag uitgeoefende beroepsbezigheid. Bijgevolg vernietiging, maar dit op basis van de schending van art. 97 van de G.W. ⁽³⁹⁾. De zaak werd verwezen naar Luik.

5. *Hof van Beroep te Luik*, arrest van 22 mei 1950 ⁽⁴⁰⁾. Niet belastbaar in de bedrijfsbelasting. Theorie van het Accessorium.

6. De administratie voorziet zich een tweede maal in cassatie : *Cassatie*, arrest van 22 januari 1952 ⁽⁴¹⁾. Het Hof was van oordeel dat de feitenrechter soeverein had kunnen vaststellen dat :

(i) de verkoop van voornoemde passage-boekjes diende te worden gesitueerd in het kader van het vooropgestelde belangloos doel ;

(ii) De aanzienlijke winst belegd in reserve noodzakelijk was wilde de V.Z.W. in kwestie tegemoet kunnen komen aan de pecuniaire gevolgen die mogelijk zouden voortvloeien uit het foutief gebruik of misbruik van dergelijke boekjes ;

(iii) dat bijgevolg noch de bedrijfsbelasting, noch de nationale crisisbelasting verschuldigd waren.

Het Hof verwerpt de voorziening.

Een enkel aspect van het standpunt van het Openbaar Ministerie dat zich uitsprak voor de belasting (alhoewel niet gevolgd door het Hof) eist toch een vermelding :

« Men kan zich afvragen of het niet wettelijk is, alhoewel de wet daaromtrent het stilzwijgen bewaart, of wij hier geen limiet moeten stellen aan de weliswaar accessoire handelingen (binnen het kader van het belangloos doel) en het niet belastbaar karakter van de daaruit voortvloeiende winsten... Mogen wij a priori stellen dat dergelijke winsten op algemene wijze dienen te worden vrijgesteld van de bedrijfsbelasting ! ⁽⁴¹⁾.

Noteren wij dat het Cassatie arrest volledig in de lijn ligt van een reeks arresten uitgesproken door hetzelfde Hof in de loop der tijden ⁽⁴²⁾ ; ⁽⁴³⁾.

Case IV : de V.Z.W. Familiebelang.

1. Deze V.Z.W. haalde het merendeel harer inkomsten via de remuneraties die zij ontving als vergoeding voor talrijke interventies in fiskale zaken welke zij ten behoeve van haar leden voerde. Volgens haar statuten nochtans was zij opgericht om haar leden bij te staan en raad te geven inzake globale familiale problematiek. De administratie belaste haar, daar voornoemde V.Z.W. zich in werkelijkheid als een fiduciair administratiekantoor gedroeg.

2. Het *Hof van Beroep te Brussel* gaf de administratie gelijk en dit in een arrest van 29 juni 1962 ⁽⁴⁴⁾.

De V.Z.W. overschrijdt, wat betreft de door haar ontplooiende activiteit, in de wet gestelde limieten. Zij houdt er in essentie een commerciële exploitatie (winstgevende

bedrijvigheid) op na, welke bovendien nog haar statutair kader te buiten treedt.

De interventies in fiscale aangelegenheden hadden in de praktijk niet het minste verband met de familie in se maar realiseerden zich wel degelijk i.v.m. de louter professionele en financiële belangen harer leden.

3. De V.Z.W. Familiebelang voorzag zich in cassatie en het Hof van Cassatie beslist (terecht) in zijn arrest van 1.6.1965 dat de feitenrechter juist geoordeeld had ⁽⁴⁵⁾ en verwerpt de voorziening :

« Un arrêt qui constate qu'une A.S.B.L. obtient la partie la plus importante de ses revenus par des interventions dans des affaires fiscales, qui, le plus souvent, n'ont aucun rapport avec l'objet de l'A.S.B.L., que, dès lors, la principale activité de celle-ci, rétribuée par les cotisations et les rémunérations dues pour de telles interventions, doit être assimilée à celle d'une entreprise fiduciaire ou d'une agence d'affaires, et que la plus grande partie des cotisations et des rémunérations payées par les affiliés est affectée à la rétribution d'une activité principale de l'A.S.B.L. qui est poursuivie dans un but de lucre et qui sort de son objet en déduit légalement que les bénéfices et les profits qui en résultent sont imposables à la taxe professionnelle. » ⁽⁴⁶⁾.

Tot slot vermelden wij nog twee recente uitspraken :

1. *Luik, 17.6.1970 : P.V.B.A. « Les Amis du Vieux Moulin »* ⁽⁴⁷⁾. De feitenrechter zou niet wettelijk kunnen beslissen dat de sommen ontvangen door een V.Z.W. uit hoofde van de exploitatie van een café-restaurant, gedeeltelijk in haar voordeel door tussenkomst van een derde, niet aan de B.B. worden onderworpen, wanneer niets de juistheid van de ontvangen sommen bewijst, noch minder dat die sommen volkomen werden aangewend tot de verwezenlijking van het maatschappelijk doel der V.Z.W.

2. *Brussel, 8 februari 1971* ⁽⁴⁸⁾. Een bowling vereniging bekomt het merendeel harer inkomsten door de exploitatie van een bar enerzijds, door de verhuring van de bowlingpistes anderzijds. Beide activiteiten bezorgen haar respectievelijk 1.313.546 fr. en 1.151.761 fr. wijd de bijdragen harer leden slechts 138.365 fr. in kas brengen. Bovendien is het kenschetsend dat zij voor de huur van haar volledige instelling slechts 455.000 fr. dient te betalen waar haar aankopen voor voornoemde bar een post van 614.713 fr. naar voor brengen. Het Hof beslist dat de belastingsadministratie terecht de aanslag in de Ven. B. heeft toegepast. Immers de natuur en de aard van de inkomsten zijn determinerend (in casu commerciële exploitatie) en niet de wijze waarop de winsten worden geaffecteerd.

7. Conclusie.

Algemeen kunnen wij vooreerst stellen uit wat voorafgaat, dat de V.Z.W. geen « commerciële operaties » (bedrijvigheid) mag voeren. Om niet als commerciële operaties te worden gekwalificeerd, mogen de gestelde handelingen geen belangrijk onderdeel der activiteiten der V.Z.W. vormen en niet behept zijn met een continuïteitskarakter. Eenmaal die grens overschreden zijn de aldus gestelde handelingen niet alleen commercieel, maar kunnen zij ook niet meer hun karakter lochenen, evenmin zich onttrekken aan de fiscale gevolgen vanden op basis van de verkeerde voorstelling als zouden zij bv. subordinair zijn aan het belangloos doel der V.Z.W.

Verder realiseert men zich maar al te goed dat de diverse, meestal niet duidelijk omlijnde criteria welke vaak (zoals hoger aangetoond) én in de rechtsleer én in de rechtspraak werden en worden aangewend, veelal de directe aanleiding gaven en geven tot een behendige omzeiling der werkelijk te dragen fiscale lasten. Via allerlei uitgekende interpretaties van voornoemde criteria, weten tal van V.Z.W.'s de belasting te ontduiken. Wil men bijgevolg de verdere flagrante aftakeling van de instelling

V.Z.W., het zwart op wit vaststaande misbruik van een uiterst loyale instelling als deze onder de vorm van « dekmantel » en de niet-loyale concurrentie met de handelsvennootschappen en handelaars bestrijden, dan moet men ongetwijfeld (zoals hoger reeds herhaaldelijk aangestipt) vanuit fiscaal standpunt een hardere lijn volgen. Stellingname in die zin zou zijn « dat elk inkomen in hoofde van een V.Z.W. in de zin van art. 20, 1° of 3° W.I.B. » logischerwijze en dit zonder het minste onderscheid, dient te worden belast. Dit standpunt wordt ter discussie aangeboden.

DEEL II : DE V.Z.W. EN HAAR BEHANDELING IN DE R.P.B.

Voorafgaandelijk : Situering der V.Z.W. in het kader der Directe Belastingen.

De fiscale hervorming van 1962 heeft de bedrijfsbelasting ⁽⁴⁹⁾ door vier belastingen vervangen, te weten ⁽⁵⁰⁾ :

- de Pers. B. (Personenbelasting)
- de Ven. B. (Vennootschapsbelasting)
- de R.P.B. (Rechtspersonenbelasting)
- de B.N.V. (Belasting der niet-verblijfhouders)

Schematiserend kunnen wij stellen dat de V.Z.W. *normaliter* belast zal worden in de « R.P.B. » (art. 136 e.v. W.I.B.) en *uitzonderlijk* in de Ven. B., met dien verstande dat zich op laatstgenoemd niveau een tweeledige mogelijkheid opdringt en nl. :

- ofwel belasting in het kader der « Ven. B. » naar gemeen recht (art. 94 e.v. W.I.B.) indien winstgevende bedrijvigheid (cf. art. 20, 1° of 3° W.I.B.)
- ofwel onderwerping aan de « Beperkte Ven. B. » (art. 103, 8° W.I.B.).

Deze wijze van voorstellen lijkt ons essentieel ! Hier nemen wij dan ook standpunt t.a.v. die auteurs ⁽⁵¹⁾ die ab initio terzake de fiscale behandeling der V.Z.W. een gelijklopend, drievoudig onderscheid naar voren brengen wanneer zij stellen dat de V.Z.W. :

- ofwel aan de Ven. B. naar gemeen recht ;
- ofwel aan de Beperkte Ven. B. ;
- ofwel aan de R.P.B. ;

zal onderworpen worden.

« *Non-profit making organizations are liable to the legal entity income tax* » ⁽⁵²⁾. Dit is de normale behandeling, de rest vormt een uitzondering afhankelijk van de wijze waarop een V.Z.W. zich in werkelijkheid zal gedragen. Het feit dat in de praktijk inderdaad een enorm aantal V.Z.W.'s (zoals hoger reeds aangetoond en onderstreept) werkelijk de perken te buiten treden en bijgevolg in de Ven. B. dienen te worden belast, vermindert in generlei mate de vooropstelling van de R.P.B. als « normal rule » terzake.

1. Algemene benadering.

Zijn volgens de bepaling van art. 136 W.I.B. aan de R.P.B. onderworpen ⁽⁵³⁾ :

- (i) De Staat, de provincies, de gemeenten ; alsmede

(ii) Om het even welke vennootschappen, verenigingen, instellingen of organismen met rechtspersoonlijkheid die in België hun maatschappelijke zetel, hun voornaamste inrichting of hun zetel van bestuur of beheer hebben en zich niet met een exploitatie of verrichtingen van winstgevende aard bezighouden.

Notenren wij echter onmiddellijk dat in het kader der Ven. B. het begrip « zich met een exploitatie of met verrichtingen van winstgevende aard bezighouden » een veel ruimere betekenis heeft dan het vroegere gehanteerde begrip « zich met enerlei nijverheids-, handels- of landbouwexploitatie of met een andere winstgevende betrekking bezighouden » ⁽⁵⁴⁾.

Dit nieuwe begrip sluit niet meer zoals het oude het nastreven naar winst in zich ; er is niet meer vereist dat de vennootschap tracht hetzij rechtstreeks of onrechtstreeks een middellijk- of onmiddellijk-stoffelijk voordeel aan haar

aandeelhouders of vennoten te verschaffen; het volstaat dat zij zich met een bestendige bedrijfsactiviteit bezighoudt die in feite winsten of baten oplevert.

Aan de R.P.B. worden dus onderworpen, alle rechtspersonen naar privaot of publiek recht die zich niet met een exploitatie of verrichtingen van winstgevendende aard bezighouden en die hun maatschappelijke zetel, hun voornaamste inrichting of hun zetel van bestuur of beheer in België hebben.

In het raam van deze belasting dienen dan ook de V.Z.W. die uiteraard aan de bepalingen van voornoemd art. 136 W.I.B. voldoen, behandeld; (naast de Staat, de provincies, de gemeenten, de commissies van openbare onderstand).

De V.Z.W. die aldus aan de R.P.B. onderworpen zijn, zijn deze: welke zich

- noch met een exploitatie (een bedrijf),
- noch met een winstgevendende bezigheid,
- noch met verrichtingen van winstgevendende aard bezighouden...

— welke zich beperken tot alleenstaande of exceptionele verrichtingen van winstgevendende aard of tot het eenvoudig beleggen van hun fondsen.

De belangrijkheid van de draagwijdte van die begrippen « zich met een exploitatie of verrichtingen van winstgevendende aard bezighouden » enerzijds en « zich niet met een exploitatie of verrichtingen van winstgevendende aard bezighouden » anderzijds dient bijgevolg nogmaals beklemtoond te worden (cf. Deel I).

2. De grondslag van de R.P.B.

2.1 De bepalingen van art. 137 W.I.B.

1) De in art. 136 bedoelde rechtspersonen zijn uitsluitend belastbaar op grond van de inkomsten en opbrengsten van roerende goederen en kapitalen en op de diverse inkomsten als bedoeld in art. 67, 4° tot 6°, die zij genoten of waarover zij beschikt hebben, zomede van de inkomsten uit de onroerende goederen, wanneer die inkomsten niet vrijgesteld zijn krachtens bijzondere wettelijke bepalingen of krachtens art. 157;

2) Met uitzondering van de Staat, de provincies, de gemeenten, de commissies van openbare onderstand en de intercommunale verenigingen die vallen onder de wetten van 6 aug. 1897, 1 juli 1899, 18 aug. 1907 en 1 maart 1922, zijn de in artikel 126 bedoelde rechtspersonen eveneens belastbaar op grond van de meerwaarden die zijn verwezenlijkt ter gelegenheid van verrichtingen als bedoeld in art. 67, 7°; het belastbare bedrag van die meerwaarden wordt bepaald overeenkomstig de artikelen 69 bis en 70 § 2.

2.2. De aan de R.P.B. onderworpen V.Z.W. worden dus niet naar hun samengesteld jaarlijks netto-inkomen belast.

(i) Ze zijn echter evenals de Staat, de provincies, de gemeenten, de commissies van openbare onderstand en de intercommunale verenigingen die onder de in art. 137 vermelde voorwaarden vallen, belasting verschuldig op hun inkomsten:

- uit *onroerende goederen*, wanneer die inkomsten niet vrijgesteld zijn krachtens bijzondere wettelijke bepalingen;
- uit *roerende goederen en kapitalen* die zij genoten of waarover zij beschikt hebben;
- de *diverse inkomsten van roerende aard* (zoals opbrengsten uit verhuring van jacht-, vis- of vogelvangstrecht).

(ii) Daarenboven zijn de V.Z.W. bovendien belasting verschuldigd (onder een afzonderlijke aanslag),

— op de *meerwaarden* die zij verwezenlijken:

ter gelegenheid van verrichtingen als bedoeld in art. 67, 7° W.I.B. op in België gelegen ongebouwde onroerende goederen of op zakelijke rechten met betrekking tot zulke onroerende goederen;

ter gelegenheid van een overdracht onder bezwarende titel hetzij binnen de 8 jaar na een verkrijging onder bezwarende titel, het zij binnen de 3 jaar na een schenking,

3. De berekening van de R.P.B.

3.1. De bepaling van art. 138 W.I.B. (aldus gewijzigd door art. 18 van de wet van 15.7.1966).

Voor zover zij betrekking heeft op de inkomsten van onroerende goederen en op inkomsten en opbrengsten van roerende goederen en kapitalen of op diverse inkomsten als bedoeld in art. 67, 4° tot 6°, wordt de belasting geacht overeen te stemmen met het *belastingkrediet* en met de *onroerende en roerende voorheffingen*.

Voor zover zij betrekking heeft op de meerwaarden als bedoeld in art. 137, par. 2, W.I.B., wordt de belasting berekend tegen de aanslagvoet volgens het in art. 93, par. 1, 1°, b, en 2°, d, gestelde onderscheid.

De aan de R.P.B. onderworpen V.Z.W. zijn dus enkel de O.V. (onroerende), de R.V. (roerende voorheffing) en eventueel de *belasting op de belastbare meerwaarden verschuldigd*.

Het belastingkrediet wordt in de wettekst vermeld omdat het samengaat met de R.V. op inkomsten van aandelen en belegde kapitalen.

Bijgevolg bestaat er enkel en alleen een regeling van de fiskale toestand in de vorm van een aanslag in de mate dat de V.Z.W. belastbare meerwaarden heeft verwezenlijkt.

3.2 De O.V. (onroerende voorheffing)

3.2.1. Grondslag van de onroerende voorheffing (O.V.)

De O.V. wordt geheven op de inkomsten van de in België gelegen eigendommen. Krachtens art. 7, par. 1, 1°, a W.I.B. wordt onder dit inkomen verstaan, het kadastraal inkomen (K.I.) vastgesteld overeenkomstig de art. 360 à 390, 392 à 396, 399, 404 à 408, 411 en 429 W.I.B.. Deze bepalingen betreffen de kadastrale techniek en behoren uitsluitend tot de bevoegdheid van de administratie van het kadaster:

in essentie:

- 1) de wijze van bepaling van het K.I.;
- 2) de regelen betreffende de perekwatie, herziening, schatting en herschatting van het K.I.;
- 3) het recht van onderzoek van de administratie van het kadaster;
- 4) de regelen betreffende de bewaring en het bijhouden van de kadastrale bescheiden ⁽⁵⁵⁾.

3.2.2. Vrijstellingen terzake O.V.

De wet voorziet in een aantal vrijstellingen.

Definitieve vrijstelling wordt toegepast op:

- 1) de inkomsten van nationale domeingoederen (krachtens art. 157 W.I.B.) ⁽⁵⁶⁾;
- 2) het K.I. van onroerende goederen of delen van onroerende goederen welke een eigenaar die geen winstoogmerk nastreeft, zal hebben besteed voor: (krachtens art. 8 W.I.B.) ⁽⁵⁷⁾
 - (i) de uitoefening van een openbare eredienst;
 - (ii) onderwijsdoeleinden;
 - (iii) vestiging van hospitalen, godshuizen, klinieken, en dispensaria;
 - (iv) vakantiehuisen voor kinderen en gepensioneerden (wet van 20.11.1962);
 - (v) soortgelijke weldadigheidsinstellingen;

bv. verplegingsinrichtingen, de weeshuizen, de verbeteringshuizen, de kinderbewaarplaatsen, de lokalen voor konsultatie voor kinderen (Kinderwelzijn e.a.), de erkende gezondheidscentra en centra voor medisch schooltoezicht opgericht in het kader van het K.B. van 21.3.1961 ⁽⁵⁸⁾ of van de wet van 21.3.1964 ⁽⁵⁹⁾

Daarentegen mogen de directieburelen van maatschappelijke werken, de lokalen van plaatsingsburelen, de jeugderbbergen, de lokalen voor jeugdverenigingen enz. niet worden vrijgesteld. Dit volgens het standpunt van de belastingsadministratie ⁽⁶⁰⁾. Alhoewel dat naar onze mening te betwisten valt. Er bestaat rechtspraak die wel degelijk het tegendeel vaststelt ⁽⁶¹⁾.

Uit de tekst van de wet blijkt duidelijk dat de vrijstelling afhankelijk is van de hierna besproken dubbele voorwaar-

indien deze afstand plaats heeft binnen de 8 jaar na de verkrijging onder bezwarende titel door de schenker. de. Het volstaat dus niet dat de eigenaar een V.Z.W. is opdat er vrijstelling zou bekomen worden. M.a.w. een V.Z.W. als dusdanig heeft geen recht op vrijstelling ambtshalve.

In casu wordt dus vooreerst vereist dat de eigenaar geen enkel winstoogmerk nastreeft. Hij mag dus onder generlei vorm, rechtstreeks of onrechtstreeks voordeel of baat halen uit zijn gebouw. Het is hierbij zonder belang dat de bedrijvigheid waartoe het gebouw bestemd is, uitgeoefend wordt door de eigenaar zelf of door een derde persoon⁽⁶²⁾. Het volstaat dat het gebrek aan winstbejag bestaat in hoofde van de eigenaar alleen. Bovendien mag de eigenaar, zonder zijn recht op vrijstelling in gevaar te brengen, zich door de derde gebruiker van het goed laten vergoeden voor de onderhoudskosten die normaal ten laste van de eigenaar vallen en die door hem worden betaald, evenals voor de huurherstellingen enz... de kosten van uitrusting met meubelen en materieel, indien hij deze herstellingen en kosten betaalt i.p.v. de gebruiker⁽⁶³⁾. Daarentegen is de gestelde voorwaarde integendeel niet vervuld als de eigenaar uit zijn gebouw een voordeel haalt door bv. zich het genot toe te eigenen :

- van een huur of enigerlei immobiliënrente ;
- van enigerlei terugbetaling bestemd tot afschrijving van de gebouwen ;
- van de herstellingskosten die wettelijk niet ten laste vallen van de gebruiker, doch door deze in de plaats van de eigenaar worden betaald ;
- van enig aandeel in de inkomsten verkregen door de gebruiker van het goed ; enz...⁽⁶⁴⁾

Vervolgens wordt vereist dat de onroerende goederen of delen ervan worden aangewend tot één van de doeleinden bepaald bij de wet.

Noteren wij dat art. 8 W.I.B., dat een uitzondering maakt op de in art. 6 W.I.B. geformuleerde algemene regel van belastbaarheid van de inkomsten van onroerende goederen, beperkend moet worden uitgelegd in die zin, dat men zich dient te houden aan de termen zelf van de wet⁽⁶⁵⁾. Bovendien is de aanwending van het onroerend goed tot de bijzonder doeleinden die de wet beperkend opsomt, een kwestie die in feite moet worden opgelost⁽⁶⁶⁾.

3.2.3 Vermindering van de O.V.

Bij gebrek aan belang terzake verwijzen wij naar art. 162 W.I.B. en de desbetreffende Com. T.B.

3.3 De R.V. (roerende voorheffing).

De hier te behandelen stof is uiterst uitgebreid. Bij wijze van beperking veroorloven wij ons te stellen : dat de R.V. grosso-modo alle roerende inkomsten (belgische en buitenlandse) treft die verwezenlijkt worden door een V.Z.W.

Vervolgens verwijzen wij naar de algemene principes terzake. Dient echter aangestipt, het feit, dat naar de R.V. normaliter een aanslagvoet kent van 20 th. op al de roerende inkomsten, er bij K.B. van 4.3.1965, gewijzigd bij K.B. van 7.12.1966⁽⁶⁷⁾, een gunstregime werd ingesteld ten voordele van o.a. de V.Z.W.

Daardoor zijn de V.Z.W. op geen enkele soort van roerende inkomsten, de dividenden uitgezonderd, het tarief van 20 th. verschuldigd maar wel een tarief van 15 th.

3.4. Belastbare meerwaarden uit grondeigendommen.

Heel summier vermelden wij nogmaals dat de V.Z.W. onder een afzonderlijke aanslag belast worden op de meerwaarden die zij verwezenlijken :

— op in België gelegen onroerende goederen of op zakelijke rechten met betrekking tot zulke onroerende goederen ;

— ter gelegenheid van een overdracht onder bezwarende titel, hetzij binnen de 8 jaar na een verkrijging onder bezwarende titel ; hetzij binnen 3 jaar na een schenking, indien deze afstand plaats heeft binnen 8 jaar na de ver-

krijging onder bezwaren titel door de schenker.

Het belastbare bedrag van de meerwaarde en de aanslag wordt in beginsel vastgesteld zoals inzake P.B.

DEEL III : DE V.Z.W. IN HET KADER VAN DE BEPERKTE VEN. B. (ART. 103, § 1, 2°, § 2 W.I.B.)

1.1. De V.Z.W. die zich toevallig of bijkomstig bezighouden met nijverheids- of handelsverrichtingen of met verrichtingen van winstgevende aard, zijn aan de Ven. B. onderworpen, maar op zodanige wijze dat zij in feite worden behandeld zoals de V.Z.W. in de R.P.B.⁽⁶⁸⁾.

1.2. Deze V.Z.W. onderscheiden zich door het volgende van de V.Z.W. behandeld onder de R.P.B. :

— hun inkomsten van bedoelde toevallige of bijkomstige verrichtingen moeten nodig zijn om het voornaamste doel van de vereniging te verwezenlijken en moeten werkelijk en volledig daaraan worden besteed ;

— de statuten moeten bepalen dat, bij ontbinding van de vereniging, de vermogens zullen worden overgedragen aan een vereniging of groepering die geen winst nastreeft, zodanig dat de verdeling van het vermogen geen voordeel verschaft aan de leden, aan derden, of aan verenigingen met winstoogmerken.

1.3. Gezien het feit dat de Ven. B. beperkt wordt in die zin dat zij overeenkomt met de O.V. en de R.V. (+ belastingskrediet), dat ook zij onder een afzonderlijke aanslag zullen belast worden indien zij eventueel meerwaarden verwezenlijken, verwijzen wij naar deel II.

DEEL IV : DE V.Z.W. IN HET KADER VAN DE VEN. B. NAAR GEMEEN RECHT (ART. 94, E.V. W.I.B.)

De V.Z.W. die in strijd met hun statuten winst nastreven door middel van een exploitatie of een winstgevende bezigheid worden in de Ven. B. belast.

Wij verwijzen naar het gemeenrecht terzake en de desbetreffende problematiek behandeld in deel I.

DEEL V : DE BEPALINGEN VAN DE ARTIKELN 218, 221, 223, 226 BIS, 228, 229, 230 EN 242 VAN HET WETBOEK VAN DE INKOMSTENBELASTINGEN ZIJN TOEPASSELIJK OP DE V.Z.W.⁽⁶⁹⁾.

De V.Z.W. zijn dus in het kader der direkte belasting ertoe gehouden :

1. Een jaarlijkse aangifte, overeenstemmend met het door de Minister van Financiën bepaalde model, over te leggen⁽⁷⁰⁾ ;

2. De boeken en bescheiden die noodzakelijk zijn om het belastbaar bedrag der inkomsten te bepalen, gedurende vijf jaar ter beschikking van de administratie te bewaren, en ze zonder verplaatsing op verzoek van de administratie neer te leggen⁽⁷¹⁾ ;

3. Schriftelijk alle inlichtingen te verstrekken die van hun worden gevorderd met het oog op het onderzoek van hun belastingstoestand en dit onverminderd het recht van de administratie tot het vragen van mondelinge inlichtingen⁽⁷²⁾ ;

4. Alle inlichtingen te verstrekken die de administratie nodig acht om de juiste heffing van de belasting te verzekeren voor een bepaalde belastingplichtige of zelfs voor elke persoon of groep van personen, zelfs niet met name aangeduid, met wie de vereniging rechtstreeks of onrechtstreeks in betrekking is geweest uit hoofde van haar verrichtingen of activiteiten⁽⁷³⁾.

De administratie der direkte belastingen mag de juistheid van de ingenomen inlichtingen (sub. 4) nagaan⁽⁷⁴⁾. Deze controle impliceert het recht kennis te nemen van de bescheiden op zich waarvan de inlichtingen werden verstrekt⁽⁷⁵⁾.

Elke ambtenaar van het fiscaal staatsbestuur, regelmatig belast met de controle of een onderzoek in verband met de toepassing van een bepaalde belasting bij een natuurlijk of rechtspersoon, is van rechtswege gemachtigd alle inlichtingen te nemen, op te zoeken of in te zamelen welke de juiste heffing van alle door deze persoon verschuldigde andere belastingen kunnen verzekeren ⁽⁷⁶⁾. Hierdoor wordt de scheiding van controle tegengewerkt en zodoende de samenwerking tussen het bestuur der direkte belastingen en andere bevorderd ⁽⁷⁷⁾.

* * *

DEEL VI: VERBRUIKERSBELASTINGEN: BELASTING OVER DE TOEGEVOEGDE WAARDE.

Bij het onderzoek naar de situatie van de V.Z.W. in het stelsel van de B.T.W. heeft men vaak de neiging om zich alleen op artikel 7 van het Wetboek der Belasting over de Toegevoegde Waarde te richten. Zoals hier verder zal aangetoond worden is in dit art. 7 een uitzonderings-toestand vervat en dient men vooreerst na te gaan welke de toestand van een V.Z.W. als rechtspersoon is in de algemene ekonomie van het B.T.W.-stelsel.

Zoals geweten draait het B.T.W.-systeem rond het begrip «belastingplichtige», wat in wezen een statuut is met welbepaalde gevolgen voor de persoon in kwestie. Aangezien deze uiteenzetting niet tot doel heeft het B.T.W.-stelsel als dusdanig toe te lichten zullen wij ons er toe beperken deze gevolgen eenvoudig aan te stippen. Het gaat vooral om

- het recht op aftrek van de voorbelasting;
- de aangifteverplichting;
- de boekhoudingsverplichting.

Het is natuurlijk het eerste van deze gevolgen dat voor een rechtssubjekt het belangrijkste is: wie belastingplichtige is betaalt uiteindelijk zelf geen belasting, althans niet *als* belastingplichtige, vermits hij op de prijs waar- tegen hij zijn product verkoopt de B.T.W. aanrekent en deze afdraagt aan de schatkist onder aftrek van wat zijn leveranciers hem hebben aangerekend zodat het resultaat voor hem neutraal blijft. Wie echter geen belasting- plichtige is, d.w.z. een «eindverbruiker» van een goed of een dienst draagt de volle last van de B.T.W., onder voorbehoud van een mogelijke afwenteling door de tech- niek van de prijsberekening.

Voor wat nu betreft de toepasbaarheid van het W.B.T.W. op de V.Z.W. *als belastingplichtige* heeft de wetgever vele problemen die gerezen waren o.m. op het vlak van de inkomstenbelastingen vermeden door in het artikel 4 van het W.B.T.W. te stellen dat belastingplichtige is: «ieder wiens werkzaamheid erin bestaat, geregeld en zelfstandig, *met of zonder winst oogmerk*, hoofdzakelijk of aanvullend, leveringen van goederen te doen of diensten te verrichten die in dit wetboek zijn omschreven».

Belastingplichtige wordt men dus wanneer men belast- bare handelingen stelt, d.w.z. levering doet van belastbare goederen of verrichting van belastbare diensten, op een wijze zoals omschreven in artikel 4. Deze wijze, en dit is essentieel voor de V.Z.W., maakt nu geen onderscheid naargelang deze handelingen geschieden met of zonder winst oogmerk. Men staat hier dus voor een volledige gelijk- schakeling met elk ander fysisch- of rechtspersoon: de belastingplicht hangt immers in de eerste plaats af van de aard der activiteiten, vervolgens dienen deze akti- viteiten beschouwd te worden als een «werkzaamheid», ongeacht verder of deze hoofdzakelijk of aanvullend, met of zonder winst oogmerk is, voor zover zij geregeld en zelfstandig is en in het wetboek is omschreven.

Een voorbeeld moge dit verduidelijken: een V.Z.W. die een hospitaal of een uitleenbibliotheek exploiteert zal uit

dien hoofde nooit belastingplichtige worden, — omdat deze activiteiten uitdrukkelijk van de belasting zijn vrij- gesteld — met alle consequenties van dien op het vlak van aftrekmogelijkheid, boekhouding enz. Maar een kul- turele vereniging die haar leden een eigen tijdschrift d.w.z. een «Huisorgaan» stuurt, is dit in principe wel, en zal dan over het abonnementsgeld, dat dan als lidmaatschapsgeld geïnd wordt B.T.W. aanrekenen, de B.T.W. die betaald werd over de kosten van papier, druk- werk enz., aftrekken enz.

Samenvattend betekent dit dus dat de rechtspersoon- lijke overeenkomstig de wet van 1921, noch het mani- fest gebrek aan winst oogmerk van enigerlei vereniging enige invloed kunnen uitoefenen op het verkrijgen of het niet verkrijgen van het statuut van B.T.W.-belasting- plichtige. Er is dus *in principe* voor wat betreft de toe- passing van de bepalingen omtrent de B.T.W. geen enkele diskriminatie tussen de V.Z.W. en enige andere rechtspersoon. Om praktische- en billijkheidsredenen heeft de wetgever echter in een uitzondering voorzien voor bepaalde V.Z.W.'s, die men zou kunnen bestempelen als «echte» of «zuivere» V.Z.W.'s. Deze regeling ligt vervat in W.B.T.W. art. 7 waar gezegd wordt dat een V.Z.W. geen belastingsplichtige zal zijn in de mate dat zij:

- in het gemeenschappelijk belang van haar leden,
- aan haar leden,
- goederen of diensten verstrekt,
- krachtens een in de statuten bepaalde bijdrage.

Anders gezegd: de kulturele vereniging waarvoor zo- even sprake was, is in principe geen belastingplichtige, voor zover zij zich beperkt tot het organiseren van voor- drachten, en het verzenden van een tijdschrift aan haar leden, waarvoor deze laatsten dan hun in de statuten bepaalde bijdrage betalen.

Men staat hier duidelijk voor een subjektieve uitzonde- ring op de algemene ekonomie van het systeem: waar zoals gezegd de belastingplicht in principe het gevolg is van het *als werkzaamheid* verrichten van belastbare handelingen, wordt hier althans onder bepaalde voor- waarden, een welomschreven categorie van rechtssub- jekten, en dus potentiële belastingplichtigen, uitgesloten ondanks het feit dat zij deze belastbare handelingen als werkzaamheid zouden hebben.

De voorwaarden om deze uitzonderingspositie te ge- nieten zijn in duidelijke termen gesteld en kunnen ons inziens tot weinig discussie aanleiding geven. Vooraleer over deze voorwaarden zelf te spreken moet hier nog een kleine opmerking worden gemaakt over de uitdrukking «in de mate dat», die aan de eigenlijke opsomming voorafgaat. Deze wijze van de zaken te bepalen brengt mede dat de V.Z.W. die zich wel bezig houdt met akti- viteiten zoals omschreven in art. 7, maar bijvoorbeeld ook nog verrichtingen heeft met niet-leden, of verrichtingen met leden waarvoor dezen een aparte vergoeding be- talen, een gemengde belastingplichtige zal zijn. (Admini- stratieve Onderrichting n° 72, § 16, 17).

Wat betreft de voorwaarden zelf:

Bedoelde verenigingen:

de wetgever heeft expressis verbis de «vereniging zonder winst oogmerk» aangehaald zodat voor de ver- enigingen wier fiscaal statuut wij hier bespreken geen enkele moeilijkheid bestaat. Pro memoria vermelden wij nog dat ook beroepsverenigingen ⁽⁷⁸⁾ en «andere groe- peringen en verenigingen die geen winst oogmerk hebben» in het toepassingsveld van artikel 7 vallen. Ook vermake- lijke verenigingen, syndikaten en alle andere groepe- ringen zonder rechtspersoonlijkheid vallen dus onder artikel 7.

De leden :

De wet maakt geen enkel onderscheid tussen mogelijke categorieën van leden, zoals oprichtende leden en later aangesloten, hoofd- en bijleden. Men dient dus aan te nemen dat iedereen die in de registers van de vereniging als lid werd opgenomen, lid is zoals bedoeld in artikel 7.

Gemeenschappelijk belang :

Dit moet worden begrepen als een voordeel of prestatie, zowel stoffelijk als onstoffelijk, die de leden bekomen of willen bekomen door zich « in vereniging » op te stellen, en waarvoor zij bepaalde opofferingen willen doen.

Een bijdrage in de statuten bepaald :

Dit is de opoffering waarover zoëven sprake was. Deze bijdrage is een voorafgaande storting aan het patrimonium van de vereniging waarmee het gemeenschappelijk doel dient te worden gerealiseerd. Het is dus niet de betaling voor een of meer welbepaalde prestaties, wat in feite en in rechte een prijs zou uitmaken. In tegenstelling tot E. L. in het « Algemeen Fiskaal Tijdschrift » ⁽⁷⁹⁾ menen wij echter dat « een bijdrage bepaald in de statuten » niet mag worden uitgelegd in die zin dat het bedrag ervan door een reglement mag worden vastgelegd. Dit onderscheid tussen « een bijdrage bepalen » en « het bedrag ervan vastleggen » lijkt ons een al te subtiële woordspeling die de weg zou kunnen openen naar diverse misbruiken.

Voor zover een vereniging zonder winstoogmerk aan deze voorwaarden voldoet is zij dus geen belastingplichtige. Zij kan evenwel opteren voor dit statuut ⁽⁸⁰⁾ door hiertoe een aanvraag in te dienen bij de minister van Financiën.

Tot daar de gevallen waarin een V.Z.W. al dan niet belastingplichtige zal zijn.

Wat zal nu de situatie zijn naargelang een V.Z.W. dit statuut al dan niet heeft ?

A. De V.Z.W. - niet belastingplichtige.

In deze categorie vallen dus de V.Z.W.'s die voldoen aan de voorwaarden van artikel 7, alsook die verenigingen die slechts occasioneel bepaalde verrichtingen doen die weliswaar objectief belastbaar zijn, maar gezien het feit dat er niet van een « bezigheid » kan gesproken worden, niet het statuut van belastingplichtige geven.

Een dergelijke V.Z.W. zal dus de B.T.W. moeten voldoen over de goederen en diensten die zij « koopt », en zij zal geen B.T.W. heffen over die goederen en diensten die zij « verkoopt ». Ze bevindt zich dus in het eindstadium van de B.T.W.-keten, zoals elke eindverbruiker. De B.T.W. zal dus in een V.Z.W. blijven « hangen » en de vereniging zal er in principe de volledige last van dragen. Dit laatste natuurlijk onder voorbehoud van een doorberekening in de « prijzen » die zij zal vragen voor haar prestaties of leveringen.

B. De V.Z.W. - belastingplichtige.

In deze categorie vallen de V.Z.W.'s die, hoewel onder de voorwaarden van artikel 7 vallende, geopteerd hebben, alsmede de verenigingen die overeenkomstig artikel 2 op geregelde wijze belastbare handelingen verrichten. Tenslotte vermelden we hier nog het belastingplichtige deel van V.Z.W.'s die gemengd belastingplichtige zijn.

Deze verenigingen zijn gewoon een schakel in de B.T.W.-keten, en hebben dus alle rechten en plichten van

iedere belastingplichtige :

- het recht op aftrek van de voorbelasting (al dan niet volgens de pro rata-regel)
- de aangifteplicht
- boekhoudingsplicht
- de verplichting een faktuur te geven voor de leveringen of prestaties die zij doen.

Zij zullen dus B.T.W. eisen over de prijs die zij ontvangen voor wat zij leveren of verrichten. Speciaal voor de optie-belastingplichtige moet hier gezegd worden dat deze prijs de statutaire bijdrage is waarover hierboven sprake was. De leden zullen dus B.T.W. betalen over hun bijdrage. Het verschil tussen het totaal van de aldus geïnde B.T.W. en de B.T.W. die reeds vereffend werd door de V.Z.W. over haar aanschaffingen, zal dan aan de schatkist afgedragen worden.

Aan welke voet zal deze B.T.W. geheven worden ? Deze vraag stelt wel een speciaal probleem gezien de veelvoudigheid van de soorten goederen en diensten die soms door eenzelfde V.Z.W. geleverd of verricht worden. De administratieve onderrichtingen ⁽⁸¹⁾ geven als oplossing : de aanslagvoet van de hoofdactiviteit. Deze oplossing schijnt wel voor de hand liggend, maar kan in de praktijk toch wel moeilijkheden meebrengen, meer bepaald, wanneer er verschillende activiteiten met een nagenoeg gelijk belang verricht worden.

Het lid dat de B.T.W. betaalt over zijn bijdrage kan deze B.T.W. weer aftrekken voor zover hij zelf belastingplichtige is, en zijn lidmaatschap verband houdt met zijn beroepsactiviteit. Het ligt dus voor de hand dat een V.Z.W. die uitsluitend of toch hoofdzakelijk diensten verricht voor leden in het kader van hun beroepsactiviteit er alle voordeel bij heeft te opteren voor het statuut van belastingplichtige. Wij denken hier aan een informatie- en documentatiecentrum voor een bepaalde bedrijfstak. Wanneer dergelijk centrum, opgericht als een V.Z.W., geregeld informatie verstrekt aan haar leden, waarvoor dezen een jaarlijkse bijdrage betalen, dan zal deze V.Z.W., door te opteren, de B.T.W. aanrekenen over deze bijdragen, de belasting die zij zelf reeds voldeed kunnen aftrekken, en haar leden zullen op hun beurt de B.T.W. die zij betaalden over hun bijdrage kunnen aftrekken van de sommen die zij innen vooraleer deze aan de schatkist af te dragen. De hele operatie blijft dus uiteindelijk neutraal.

Een antwoord bij dit hoofdstuk : wij menen te kunnen zeggen dat de wetgever op het vlak van de B.T.W.-problematiek van de V.Z.W. een goede en billijke regeling heeft getroffen, die door het optiesysteem en het verwerpen van ieder onderscheid volgens het al dan niet aanwezig zijn van een winstoogmerk, de « echte » V.Z.W.'s toelaat de voor hun activiteiten gunstigste oplossing te kiezen, en de verkapte V.Z.W.'s in hoge mate verhindert te frauderen.

DEEL VII : KAPITAALSBELASTING. — REGISTRATIE EN SUCCESSIERECHTEN.

Inzake registratie- en successierechten valt er, — behoudens enkele specifieke tarieven voor belastbare handelingen waarbij de V.Z.W. betrokken is — weinig te zeggen. Wij zullen er ons dus toe beperken deze tarieven hier met een korte kommentaar weer te geven.

1. Registratierechten

Een V.Z.W. zal registratierechten verschuldigd zijn wanneer er zich bepaalde wijzigingen voordoen in haar patrimonium. Wat betreft vervreemdingen ten bezwarenden titel heeft de wetgever geen speciaal tarief voorzien zodat hier de algemene regels gelden. Voor schenkingen en andere vervreemdingen ten kosteloze titel zijn er twee gereduceerde tarieven van kracht :

Art. 140, 2° Wetb. Regr. brengt de progressieve schenkingsrechten terug tot een proportioneel recht van 8,80 % voor schenkingen, daarin begrepen inbrengen ten kosteloze titel aan Verenigingen zonder Winstoogmerk, erkende mutualiteiten, beroepsverenigingen en internationale wetenschappelijke verenigingen. Het 3° van dit zelfde artikel reduceert de progressieve rechten tot 1,10 % voor gelijkaardige handelingen, wanneer de schenker of inbrenger zelf een der in 2° vermelde rechtspersonen is. De bedoeling van deze paragraaf is klaarblijkelijk het bevorderen, althans niet fiscaal belemmeren, van smeltingen van V.Z.W.'s. Het is inderdaad niet alleen in de sektor van de handelsvennootschappen dat er zich soms een behoefte aan schaalvergroting voordoet. Ook is het zo dat vele verenigingen, na elkaar gedurende jaren in onbaatzuchtigheid bekampt te hebben, besluiten de handen (en de patrimonía) in elkaar te slaan.

2. Successierechten

Het Wetboek der Successierechten houdt een gelijkaardige regeling in als artikel 140, 2° van het Wetboek der Registratierechten. De progressieve successierechten worden eveneens verminderd tot 8,80 % voor legaten gedaan aan Verenigingen zonder Winstoogmerk en de andere hierboven vermelde rechtspersonen.

Als slotopmerking dient hier nog te worden vermeld dat deze verminderde tarieven slechts gelden voor zover de begunstigde verenigingen Belgisch zijn.

X

Taxe ter vergoeding van de successierechten.

Deze belasting is eigenlijk de enige belasting op de V.Z.W., in de zin van «voor» de V.Z.W. Inderdaad, waar wij op het terrein der directe belastingen en dat van de andere indirecte belastingen slechts te maken hebben met speciale tarieven of enkele andere modaliteiten van een belasting die verder algemeen geldend is, d.w.z. toepasbaar en toegepast op alle fysische of rechtspersonen en dit uit hoofde van objectieve criteria, het verrichten van belastbare handelingen, staan wij hier voor een belasting die alleen de V.Z.W. (en enkele gelijkaardige rechtspersonen) treft en die er speciaal voor werd ingevoerd. Dit blijkt trouwens uit het feit dat deze stof oorspronkelijk werd behandeld in de wet van 27 juni 1921 zelf en pas in 1936 in het Wetboek der Successierechten werd ondergebracht.

De vergoedende taxe is eigenlijk een compromis. Men weet dat er een tijd was dat wetgevers zeer beducht waren voor Rechtspersonen in het algemeen en dit uit vrees voor wat men is gaan noemen de «dode hand». Deze vrees en tegenstand beruisten vooral op burgerrechtelijke gronden, : men was bevreesd voor een steeds groeiende en nooit verminderende rijkdom die ooit wel eens de rijkdom, d.w.z. de macht van de heren zou kunnen overvleugelen. Mettertijd is deze vrees afgenomen en konden diverse soorten rechtspersonen het leven zien. Deze waren echter allemaal essentieel van beperkte duur. Met de V.Z.W. kwam er iets dat bepaalde goederen voor onbeperkte duur zou kunnen blokkeren. En al was de politieke macht in 1921 dan niet meer gebonden aan het grootgrondbezit, rees er nu een ander bezwaar tegen het permanent blokkeren van sommige goederen : het verlies (voor de schatkist) van de opbrengst van de successierechten. Deze hadden zeker in de eerste decennia van onze eeuw nog een vrij aanzienlijk budgettair belang. Zo begon men de «dode hand» te vrezen om haar fiscale gevolgen. Men deed dus met de Wet van 1921 wel een grote stap voorwaarts door een grote groep

nieuwe rechtspersonen het bestaansrecht toe te kennen op burgerrechtelijk gebied, maar op fiscaal gebied was men enigszins meer terughoudend : men belaste de nieuwe «personen» namelijk onmiddellijk als vergoeding voor het verlies dat de schatkist zou lijden doordat hun patrimonía in de toekomst niet meer een aantal belastbare wijzigingen van eigenaar zouden ondergaan. In deze zin staan wij dus voor een compromis : burgerrechtelijk kan men sedert 1921 bijna alles in een rechtspersoon onderbrengen, fiscaal heeft men zich gehouden in het ancien régime.

Wat houdt deze belasting nu in ?

Zij treft, aan een tarief van 0,17 %, jaarlijks het geheel der activa-bestanddelen van de V.Z.W., de internationale wetenschappelijke verenigingen en de verenigingen die de rechtspersoonlijkheid hebben verkregen door de wetten van 7 augustus 1919, 12 maart en 25 mei 1920. De wet heeft in een volgend artikel (⁸²) ook enkele uitzonderingen bepaald : de erkende compensatiekassen voor gezinsvergoedingen, de erkende pensioenkassen voor zelfstandigen en de verenigingen zonder winstoogmerk die de rechtspersoonlijkheid verkregen vóór 11 juli 1921 worden inderdaad niet onderworpen aan de vergoedende taxe.

Deze belasting is verschuldigd van 1 januari na de datum van oprichting (⁸³). In verband hiermede is een controverse gerezen rond de vraag wanneer de belasting verschuldigd zal zijn indien de oprichtingsakte verleden is vóór 1 januari van een bepaald jaar, doch slechts in het Staatsblad werd gepubliceerd na die datum. De enen (⁸⁴) beweren dat de belastingschuld slechts zal ontstaan op de 1e januari van het jaar na de publicatie. Zij steunen hierbij op de stelling dat volgens de wet van 1921 de formaliteit van publicatie constitutief van aard zou zijn t.a.v. de rechtspersoonlijkheid, zodat er vóór deze publicatie geen V.Z.W., dus geen specifiek belastbare rechtspersoon, zou zijn, zodat een der essentiële voorwaarden van de eisbaarheid der belasting niet vervuld zou zijn. Buisseret (⁸⁵) voegt hier nog aan toe dat op dat ogenblik het patrimonium nog steeds het onverdeeld eigendom van de oprichters uitmaakt. De belastingsadministratie daarentegen (⁸⁶) beroept zich op artikel 26 van de wet van 1921 luidens hetwelk bij gebreke aan publicatie de enige sanctie is dat de rechtspersoonlijkheid niet aan derden tegenstelbaar zal zijn. Wij zijn van mening dat het standpunt van de Administratie het hier halen moet. Artikel 26 zegt inderdaad duidelijk dat bij gebreke aan publicatie de rechtspersoonlijkheid niet mag worden ingeroepen, maar dat derden deze wel tegen de oprichters mogen inroepen. Dit soort nietigheid kan trouwens goed vergeleken worden met de nietigheid die kleeft aan bepaalde vormgebreken bij de oprichting van handelsvennootschappen : daar is er sprake van een nietigheid die derden naar believen wel of niet kunnen inroepen tegen de oprichters van de vennootschap ; deze laatsten kunnen echter nooit deze nietigheid inroepen tegen de derden. Het enige probleem dat hier eventueel zou kunnen rijzen is de «eeuwige» vraag of de fiscus een derde is.

Zoals gezegd treft de Vergoedende Taxe het gehele vermogen van de V.Z.W. zonder enige aftrek van schulden of lasten. De belasting is verschuldigd op een massa, niet op de afzonderlijke bestanddelen ; in die zin moet ook de jaarlijkse aangifte worden opgemaakt, (zie verder).

Vermits artikel 150 Wb. Succr., in de meest algemene bewoordingen is gesteld kan men niet redetwisten of enig soort goed nu wel of niet in de belastbare basis moet worden begrepen. Het zoëven vermelde artikel verwijst bovendien naar wat toepasselijk is voor de «gewone successierechten» wat betreft die goederen die traditioneel aanleiding geven tot vragen : de goederen waaromtrent een betwisting bestaat, en de goederen die onder een opschortende of ontbindende voorwaarde zijn ver-

kregen. In verband hiermede bestond er nog een speciaal probleem dat nu ook wel veel van zijn belang zal hebben ingeboet: wij bedoelen de bruidschat die de novicen bij hun intrede in sommige kloosterorden plachten te moeten medebrengen. Het Hof van Cassatie⁽⁸⁷⁾ beslechtte dit geschil door te beslissen dat, bij gebreke aan een duidelijke overeenkomst omtrent deze goederen op basis van een ontbindende voorwaarde (bij het uittreden) of een opschortende voorwaarde (bij de dood) deze bruidschat zal beschouwd worden als een belastbaar activa-bestanddeel tenzij het nog duidelijk afgescheiden zou zijn van de rest van het patrimonium van de V.Z.W.

Buiten deze verduidelijking omtrent sommige goederen houdt artikel 150 nog enkele uitzonderingen in: De massa der belastbare goederen omvat niet: 1) de interesten, rentetermijnen, de huur- en pachtgelden en, meer in het algemeen, de burgerlijke vruchten van alle aard, alsmede de jaarlijkse bijdragen en inschrijvingen die, nog verschuldigd zijnde, niet gekapitaliseerd zijn; 2) de al dan niet ontvangen natuurlijke vruchten; 3) de voorraden en voorwerpen bestemd voor gewoon gebruik.

Vermits de wet enkel spreekt van de activa en dus alle boekhoudkundige waardeberekeningen verwerpt ligt het voor de hand dat het de verkoopswaarde zal zijn die aan de taxe zal onderworpen zijn, en niet de aankoopwaarde noch de boekhoudkundige waarde na aftrek van afschrijvingen.

Wij zegden reeds dat bij de berekening van de belastbare grondslag geen rekening wordt gehouden met schulden of lasten. In dit verband meent Buisseret dat de beslissing van 17 januari 1966⁽⁸⁸⁾ een uitzondering zou uitmaken. Het ging hier om een V.Z.W. die algemeen legataris was van een nalatenschap en een bijzonder legaat moest uitkeren. Dit mocht in mindering gebracht worden van het belastbaar patrimonium. Maar in feite was dit geen aftrek van een last of schuld, maar eenvoudig een element dat nooit in het patrimonium was geweest, zodat men hier bezwaarlijk van een uitzondering kan spreken.

Tot slot enkele woorden over de inningsmodaliteiten. De V.Z.W. is gehouden tot een jaarlijkse aangifte (art. 151) tussen 1 januari en 1 maart. Deze aangifte kan echter vervangen worden door een verzoek tot schatting, in feite een controleschatting met bindend gevolg voor de verzoeker⁽⁸⁹⁾. Het is binnen deze zelfde termijn dat de belasting moet voldaan worden (art. 152) tegen een jaarlijks tarief van 0,17 % (art. 153), met een minimum van 20 fr. per aangifte (art. 155).

- (1) Besluit van 18 oktober 1830.
- (2) Zelfde besluit in art. 4.
- (3) Grondwet art. 20 «De Belgen hebben het recht zich te verenigen, dit recht mag niet aan enige preventieve maatregel onderworpen worden».
- (4) J. Lindemans, de V.Z.W., A.P.R. 1958, n° 14.
- (5) J. Maisin, de V.Z.W., 1967, blz. 7.
- (6) J. Lindemans, *ibid.*, n°14 (met verwijzingen naar rechtspraak).
- (7) J. Lindemans, *ibid.*, n° 15.
- (8) J. Lindemans, *ibid.*, n° 16 (in detail).
- (9) B.S. 1.7.21.
- (10) Wet van 27.6.21, art. 3 «De vereniging bezit rechtspersoonlijkheid vanaf de dag waarop haar statuten, de namen, de voornamen, het beroep en de woonplaats van haar overeenkomstig de statuten aangewezen beheerders in de bijlagen van het Staatsblad zijn bekend gemaakt».
- (11) Parl. Besch., Kamer, 1920-21, Doc. n° 198, p. 46 e.v., «Wetsontwerp waarbij aan de V.Z.W. en aan de Instellingen van Openbaar Nut rechtspersoonlijkheid wordt verleend».
- (12) Parl. Besch., Senaat, 1920-21, 14.6.21, p. 640, interpellatie M. de Ro.
- (13) Parl. Besch. Kamer; ('20-'21) - 12.5.1921;
- (14) Parl. Besch. Senaat; ('20-'21) - 14.6.1921;
- (15) Conclusie bij Cassatie 22.1.52; R.P.S. 1952, blz. 120 e.v.
- (16) In die zin - A. Buisseret; Les A.S.B.L. 1967; p. 191; - J. Maisin; opus cit. p. 604-605;

- (17) P. Demeur, Nota bij Cassatie 30.12.1946 R.C.J.B. 1948, p. 44 e.v.;
- (18) P. Demeur, loc. cit. p. 45;
- (19) E. Bours, Les impôts directs, 1952, p. 211 e.v.;
- (20) J. Maisin, opus cit.;
- (21) A. Buisseret, opus cit.;
- (22) R.P.S. 1926, p. 45 e.v.;
- (23) M. Feye, Des Sociétés et Associations, 1935, I, p. 511;
- (24) P. Demeur, loc. cit.; verwijst naar Capitant, Vocabulaire Juridique v° «Accessoire»;
- (25) P. Demeur, loc. cit.;
- (26) R.P.D.B., v° A.S.B.L.; op citaat P. Demeur, loc. cit.;
- (27) M. De Page, Traité élémentaire de droit civil belge, 1933, t. I, n° 84, p. 82 e.v.; via cit. P. Demeur, loc. cit.;
- (28) P. Demeur, loc. cit.;
- (29) P. Demeur, loc. cit.;
- (30) Pasic. 1935, II, 17;
- (31) P. Demeur, loc. cit.;
- (32) Pasic. 1935, I, 170;
- (33) R.P.S. 1936, n° 3515, p. 83 e.v.;
- (34) Pasic. 1937, I, 2128; J.P.D.F., 1937, p. 301;
- (35) niet gepubliceerd;
- (36) J. Van Houtte, Beginselen van het Belgisch belastingrecht, D I, 2077, p. 75.
- De nationale crisisbelasting werd ingevoerd bij K.B. 13 jan. 1933, ter uitvoering van art. 1 van de wet van 30 dec. 1932. Zij bleef behouden voor de dienstjaren 1934, '35 en '36. Afschaft door de wet van 19 juni 1937 werd zij terug ingevoerd door de wet van 17 juni 1938 en is tot en met het dienstjaar '62 blijven bestaan als:
- 1) een supplementaire progressieve belasting op zekere inkomsten uit roerende goederen;
- 2) een supplementaire progressieve belasting op inkomsten uit onroerende goederen.
- (37) B.C.D. 1949, p. 84 e.v.;
- (38) A. Hof v. Cass. 1948, 544; Pas. 1948, I, 625;
- (39) G.W. art. 97 «Elk vonnis vermeldt de gronden waarop het rust...»;
- (40) R.J.F. 1952, n° 1401, p. 181;
- (41) Pasic. 1952, I, 285; R.P.S. 1952, p. 120-136 meet conclusies M. Ganshof van der Meersch plus nota J. Goedseels;
- (42) cf. - Cassatie 22.2.1932, Pasic. 1932, I, 80; Cassatie 5.7.1937, (Case II); Cassatie 28.4.1947, Pasic. 1947, I, 182;
- (43) Voor rechtspraak tot en met de jaren '50 verwijzen we naar:
- Gent, 30.10.1928, R.P.S. 1929, n° 2920, p. 28;
- Gent, 30.6.1931, R.P.S. 1932, p. 351;
- Brussel, 24.12.1935, R.P.S. 1936, n° 3514, p. 82;
- Gent, 26.4.1938 (Sœurs Augustines Hospitalières), Pasic. 1938, II, 133 e.v.;
- Brussel 4.3.1946; (Paleis voor Schone Kunsten) R.P.S. 1947, p. 235;
- Brussel, 20.5.1946, Pasic. 1942, II, 85;
- Cassatie 30.12.1946 (Royal Automobile Club de Belgique), R.C.J.B., 1948, p. 24 e.v.;
- Cassatie 22.4.1952, (Royal Automobile Club de Belgique), Pasic. 1952, I, 526;
- Dit arrest stelt dat het verkopen van toeristische gidsen, plans en toldokumenten enz., een verrichting kan zijn die noodzakelijk is ter verwezenlijking van het doel van de vereniging en neemt impliciet aan, dat die bedrijvigheid in overeenstemming kan gebracht worden met art. 1 van de wet van 27 juni 1971;
- Cassatie 27.10.1953, (Dravers - koersenmaatschappijen - Waregem, Pasic. 1954, I, 140 en J.S. '54 p. 132.
- (44) R.F. 1965, p. 470-473;
- (45) cf. voetnoot 32;
- (46) verwijzing naar de zaak «V.Z.W. Fiducia»
- Brussel, 5.2.1965, R.F. 1965, p. 117-118;
- Cassatie, 18.4.1967, R.F. 1967, p. 589-596;
- (47) Bulletin B. 1971, n° 483, p. 622-623; - n° 488, p. 1563;
- (48) nog niet gepubliceerd.
- (49) Op het inkomen uit arbeid (art. 25 t/m 32, 35 en 35 bis S.W.I.B.).
- (50) K.B. 26.2.1964 coördinatie in het W.I.B. (art. 1);
- (51) - A. Buisseret, Les A.S.B.L., 1967, p. 181 e.v.;
- J. Maisin, de V.Z.W., 1967, p. 101 e.v. e.a.;
- (52) «The Belgian System of Taxation in its relations tot corporations», p. 9, by the Ministry of Economic Affairs, October 1966.
- (53) Zie art. 136 tot 138 W.I.B. corresponderend met art. 36, 1, par. 2, par. 3 van de wet van 20 november 1962;
- (54) Com. I.B. 94/14;
- (55) Com. I.B. 155/11;
- (56) Dit artikel vindt zijn oorsprong in art. 2 van de wet van 13.7.1930; in detail zie Com. I.B. 157/1 t/m 157/50;
- (57) in detail, zie Com. I.B. 157/51 e.v.;
- (58) B.S. 24.3.1961;
- (59) B.S. 15.4.1964;
- (60) Com. I.B. 157/14;
- (61) cf. - Luik 12.12.1957, Rev. Fisc. 1958, 614;

- Cass. 27.1.1948, R.P.S. 1948, n° 4039;
 (62) Com. I.B. 157/56;
 (63) Com. I.B. 157/57;
 (64) Com. I.B. 157/60;
 (65) Com. I.B. 157/66;
 (66) Cassatie 16.6.1947; S.V.R., IX, blz. 399.
 (67) B.S. 16.12.1966, p. 12.489 e.v.;
 (68) Art. 103, 2° W.I.B., deze V.Z.W. hebben dus geen inkomsten in de zin van art. 20, of 3° W.I.B.
 (69) cf. parlementaire vraag H. Deruelles op 23.2.1971 en antwoord Min. van Financiën. Vraag en Antw. K. 23.3.71;
 (70) Art. 218 W.I.B.;
 (71) Art. 221 W.I.B.;
 (72) Art. 223 W.I.B.;
 (73) Art. 228 en 229 W.I.B.;
 (74) Art. 230 W.I.B.;

- (75) Com. I.B. 230/1;
 (76) Art. 242 W.I.B.;
 (77) In detail zie Com. I.B. 242/2 e.v..
 (77 bis) Administratieve Onderrichting n° 72, § 16, 17.
 (78) Ingesteld bij de wet van 31 maart 1898.
 (79) 1971, nr. 1, blz. 15 e.v.
 (80) Art. 7, alinea 2.
 (81) nr. 72, § 18.
 (82) Wb. Succ. R. art. 149.
 (83) Wb. Succ. art. 147.
 (84) Notaris Nève, Rev. Not. 1923, p. 211.
 (85) Les Associations sans But Lucratif blz. 136.
 (86) Rondschriften van 4 december 1922.
 (87) 6 november 1952, Rec. Gen. 1953, 289.
 (88) Rec. Gén. 1966 n° 20992.
 (89) Min. Besl. ET 76537 van 24 januari 1961.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 14 december 1971.

Voorzitter: M. Louveaux.

Raadsheer-verslaggever: M. Janssens.

Advocaat-generaal: M. Colard.

- 1. Taalgebruik in gerechtszaken. — Processen-verbaal. — Verklaringen door verdachten afgelegd in de Franse taal, door de ondervragers rechtstreeks in het Nederlands vertaald. — Processen-verbaal door de eerste rechter niet verworpen als zijnde strijdig met de wet van 15 juni 1935 en artikel 23 van de Grondwet. — Geen opwerping van nietigheid voor de eerste rechter. — Nietigheid gedeckt overeenkomstig artikel 40 lid 2 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken.**
- 2. Hof van Beroep. — Uitspraak ten gronde. — Beslissing gesteund op stukken welke het als nietig uit het debat verwerpt. — Beslissing wettelijk gerechtvaardigd.**
- 3. Stukken ten onrechte geweerd. — Niet noodzakelijk schending van de rechten van de verdediging.**

Wanneer processen-verbaal van verklaringen, afgelegd in de Franse taal, door de ondervragers rechtstreeks in het Nederlands worden vertaald en niet uit het debat voor de eerste rechter als strijdig met de wet van 15 juni 1935 worden verworpen en wanneer uit de stukken blijkt dat de nietigheid ervan voor de eerste rechter niet werd opgeworpen, dan zijn ze, overeenkomstig artikel 40, lid 2, van de wet van 15 juni 1935, gedeckt door het op tegenspraak gewezen beroepen vonnis, dat zelf niet door nietigheid voortvloeiend uit de schending van deze wet is aangetast.

Het Hof van Beroep, dat het vonnis nietig verklaarde wegens miskenning van de wet van 15 juni 1935 bij het opmaken van processen-verbaal, was alleszins ertoe gehouden over de grond van de zaak uitspraak te doen, ingevolge de overbrengende werking van het hoger beroep.

Zelfs indien het zijn beslissing zou gesteund hebben op stukken welke het als nietig uit het debat verwerpt, zou die beslissing wettelijk gerechtvaardigd blijven.

Zo de feitenrechter stukken ten onrechte heeft geweerd, zijn daardoor de rechten van de verdediging niet noodzakelijk geschonden.

Serbeniuk t./Aritsch.

Gelet op het bestreden arrest, op 28 mei 1971 door het Hof van beroep te Gent gewezen;

I. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing op de strafvordering ingesteld tegen eiser:

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 23 en 97 van de Grondwet, 31 en 40 van de wet van 15 juni 1935, 65 van het Strafwetboek en 407 408 en 413 van het Wetboek van strafvordering,

doordat het bestreden arrest, na vastgesteld te hebben dat meerdere processen-verbaal of gedeelten ervan « in strijd zijn met de wet van 15 juni 1935 en met artikel 23 van de Grondwet », « deze teksten uit de debatten » weert, de beslissing nochtans steunt op stukken die na de geheel of gedeeltelijk nietige processen-verbaal werden opgesteld, of zelfs uitdrukkelijk op stukken die uit de debatten werden geweerd, en gegevens aanwendt die niet nader worden bepaald,

terwijl, eerste onderdeel, niet enkel de bedoelde processen-verbaal of gedeelten ervan, alsook het vonnis hadden moeten vernietigd worden, maar naar luid van de artikelen 408 en 413 van het Wetboek van strafvordering tevens al « hetgeen daaraan is voorafgegaan, vanaf de oudste nietige akte »;

tweede onderdeel, het arrest niet aangeeft op welke stukken het blijft steunen en zelfs klaarblijkelijk voor de feiten D en F teruggrijpt naar stukken die uit de debatten werden geweerd;

derde onderdeel, het arrest voor het feit E uitdrukkelijk steunt op het proces-verbaal nummer 2842 van 13 oktober 1970, zijnde het stuk 4, dat nochtans uit de debatten werd geweerd;

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het bestreden arrest het beroepen vonnis nietig verklaart omdat het bepaalde processen-verbaal, waarin in de Franse taal afgelegde verklaringen van eiser en Serbeniuk Adolf door de ondervragers rechtstreeks in het Nederlands vertaald werden, uit het debat niet verworpen heeft als strijdig met de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat de nietigheid van bedoelde processen-verbaal voor de eerste rechter niet werd tegengeworpen; dat zij derhalve, overeenkomstig artikel 40 van de wet van 15 juni 1935, gedeckt was door het op tegenspraak gewezen beroepen vonnis dat zelf met geen nietigheid voortvloeiend uit de schending van deze wet aangetast is;

Overwegende dat eiser niet aanvoert dat de vernietiging van de procedure, welke het hof van beroep als gebrekkig beschouwd heeft en uit het debat verworpen heeft, tot gevolg zou hebben gehad hem van een middel van verdediging te beroven; dat hij integendeel staande houdt dat het hof van beroep niet alleen bedoelde processen-verbaal en het vonnis, maar tevens al hetgeen

daaraan is voorafgegaan vanaf de oudste nietige akte had moeten vernietigen ;

Overwegende dat, nu de nietigheid van die processen-verbaal door het beroepen vonnis gedekt is, het overbodig is na te gaan of zij de geldigheid van andere processtukken heeft kunnen aantasten ;

Dat het hof van beroep alleszins ertoe gehouden was over de grond van de zaak uitspraak te doen ingevolge de overbrengende werking van het hoger beroep en het dus onverschillig is dat het dit gedaan heeft bij toepassing van artikel 215 van het Wetboek van strafvordering, na het beroepen vonnis ten onrechte te niet gedaan te hebben wegens schending van de op straf van nietigheid door de wet van 15 juni 1935 voorgeschreven vormen ;

Wat het tweede en het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat, zelfs indien het hof van beroep zijn beslissing zou hebben gesteund op stukken welke het als nietig uit het debat verwerpt, uit het antwoord op het eerste onderdeel volgt dat die beslissing niettemin wettelijk gerechtvaardigd zou blijven ;

Overwegende dat het middel, bij het ontbreken van belang, niet ontvankelijk is ;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is ;

II. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering van Aritsch ;

Overwegende dat de eiser geen middel doet gelden ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT. —

I. Principes :

De wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken vereist dat de *processen-verbaal* betreffende de opsporing en de vaststelling van misdaden, wanbedrijven en overtredingen, alsook de processen-verbaal van fiscale aangelegenheden, *in de Vlaamse gemeenten in het Nederlands*, in de Waalse in het Frans dienen gesteld (art. 11) (Brussel en agglomeratie buiten beschouwing gelaten).

Geldt hier enerzijds het principe van de *eentaligheid*, dan primeert anderzijds het principe van de *vrijheid van uitdrukking* voor de verdachte in de taal zijner keuze. (art. 31, art. 23 G.W., art. 6 Verklaring van de Rechten van de Mens.)

Deze fundamentele vrijheid dient door de agenten, die met het vooronderzoek belast zijn en door het parket, door de onderzoeksrechter, door de onderzoeks- en vonnisge-rechten nageleefd te worden, *op straf van nietigheid*, van ambtswege uit te spreken door de rechter. (art. 40, lid I.)

Er dient opgemerkt dat artikel 11 niet de taal regelt van de P.V., die als onderzoeksakten moeten worden beschouwd ; deze processen-verbaal, opgesteld door een onderzoeksrechter of door een magistraat van het Openbaar Ministerie, hoeven overeenkomstig artikel 12 te worden opgemaakt in de taal van de rechtspleging (Lindemans : *Taalgebruik in gerechtszaken*, A.P.R. nr. 173 ; Marchal et Jaspard, *Droit criminel*, II, nr. 1917).

Werd bij inbreuk op de wet de nietigheid niet opgeworpen vóór of door de eerste rechter, dan wordt de nietigheid van het exploit en van de overige akten van rechtspleging, die het vonnis of arrest zijn voorafgegaan, overeenkomstig artikel 40, lid 2, *gedekt* door elk niet zuiver voorbereidend vonnis of arrest dat op tegenspraak werd gewezen en zelf met geen nietigheid voortvloeiend uit de schending van de taalwet is aangetast.

II. Casus :

a. Feiten.

De verklaringen, afgelegd in het Frans, werden rechtstreeks door de ondervragers omgezet in het Nederlands en als dusdanig, tussen aanhalingstekens, in de processen-verbaal, die in het Nederlands zijn gesteld, opgegeven.

Verdachten hebben voor de eerste rechter de nietigheid van die processen-verbaal niet ingeroepen, de rechter heeft het niet ambtshalve gedaan en heeft uitspraak gedaan over de zaak ten gronde.

In hoger beroep werden meerdere processen-verbaal of gedeelten ervan in strijd bevonden met de wet van 15 juni 1935 en met artikel 23 G.W. en uit de debatten geweerd.

Het Hof van Beroep verklaart, omwille van het ingebreke blijven van de eerste rechter terzake, het vonnis nietig. Het trekt de zaak aan zich en spreekt uit ten gronde — verdachten worden veroordeeld —, en het steunt die beslissing op stukken, die werden opgesteld na de gehele of gedeeltelijke nietigverklaring van de bedoelde processen-verbaal en zelfs op stukken, die uit de debatten werden geweerd. Volgens een verdachte (eiser in cassatie) had het Hof van Beroep niet enkel de bedoelde processen-verbaal of gedeelten ervan en het vonnis, maar ook al hetgeen daaraan is voorafgegaan, vanaf de oudste nietige akte moeten vernietigen.

b. Beoordeling.

1. Het Hof van Cassatie spreekt zich niet uit over de nietigheid van de processen-verbaal, noch over de mogelijke invloed ervan op de geldigheid van andere processtukken. Vermits de nietigheid toch gedekt is door het beroepen vonnis, acht het een onderzoek terzake overbodig.

Het geval geeft stof tot bedenkingen.

Zegt de wet klaar en duidelijk in welke taal een proces-verbaal moet worden opgesteld en in welke taal een verklaring door verdachte mag worden afgelegd (art. II, art. 31), nergens vinden wij in de wet wat moet worden gedaan met een in een vreemde taal afgelegde verklaring. De wetgever vermeldt eenvoudig dat, *zo de ondervrager de taal van de verdachte niet kent* — artikel 30 spreekt van het « verstaan » van de taal, artikel 31 van « kennen » — hij beroep moet doen op een beëdigd vertaler. Diens verklaring in de taal waarin het proces-verbaal is gesteld, wordt dan in dat proces-verbaal opgenomen. (Lindemans : *Taalgebruik in gerechtszaken* - A.P.R. nr. 176).

Het principe van de vrijheid van keuze en van de eentaligheid worden zodoende nageleefd en een mogelijke verkeerde notatie of een misbegrijpen is, theoretisch althans, uitgesloten ; de rechten van de verdediging zijn gewaarborgd.

Is de ondervrager echter steeds verplicht beroep te doen op een beëdigd vertaler zo hij de taal van de verdachte niet kent ?

In principe ja (art. 31, lid 2, Lindemans, l.c., nr. 176-219).

Vergelijk nochtans Cass. 25 febr. 1963 (Pas. 1963, I, 708) dat het beroep op een vertaler niet verplicht acht zo de agent, die een P.V. van inbreuk op de wegcode in het Nederlands heeft gesteld, geen Frans kennende, de overtreder, die enkel Frans sprak, niet kon ondervragen.

In onze huidige samenleving — denk aan de talrijke vreemde werknemers, aan het internationaal verkeer — zullen dergelijke gevallen zich meermaals voordoen. Al waarborgt het beroep doen op een beëdigd vertaler de rechten van de verdachte, voor een vlug optreden en snel onderzoek kan wel een andere werkwijze gewenst voorkomen.

Begrijpt de ondervrager de taal van de verdachte, dan is het hem *niet toegelaten rechtstreeks te vertalen*, zoals blijkt uit talrijke gevallen in de rechtspraak, want dat wordt in strijd met de taalwet geacht omdat : « elle ne laisse sub-

sister aucune trace des garanties légales ou à tout le moins, qu'il subsiste un doute sur la valeur effective de la dite traduction » (Pol. rb. Dinant ; 9 okt. 19609, J.T. 1969, p. 735 ; Pas. 1970, III, 22 ; Jur. Liège, 1969-70, p. 144).

Nochtans is de agent of de ondervrager niet verplicht een beëdigd vertaler erbij te roepen. Licht het dan enkel in zijn bevoegdheid de verklaring integraal te noteren in de taal waarin ze is gedaan (Lindemans, nr. 176 ; Van Hoorebeke, nr. 128 ; Pol. rb. Brussel, 16 jan. 1970, J.T. 1970, p. 177) of van de belangstellende een schriftelijke verklaring te vergen in de taal van zijn keuze, of nog : enkel aan te duiden dat hij de persoon niet heeft gehoord omdat die niet voldoende de taal van de streek machtig was, zodat hij nog dient ondervraagd te worden ? (Pol. rb. Mol, 13 febr. 1970, Rev. gén. Ass. Resp., 1970, 8405). Of zou men de gewaagde stelling durven aankleven dat de agent eveneens zou mogen noteren — vanzelfsprekend niet tussen aanhalingstekens — het relaas van wat hij heeft begrepen uit het door de verdachte verklaarde ? Biedt een door de verdachte eigenhandig geschreven verklaring, in de door hem gekozen taal, op een speciaal daartoe bestemd formulier te voegen bij het P.V., wel een goede oplossing, toch kunnen weer moeilijkheden opduiken in het geval de verdachte niet schrijven kan, of niet wil. Al spelen materiële vaststellingen een belangrijke rol en dienen ze nauwkeurig opgenomen in het P.V., al kan de weergave in het P.V. van wat de agent hoort of ziet rondom hem verhelderend werken, toch heeft de verdachte, net als de getuige, het recht zijn visie uiteen te zetten en een verklaring van het gebeurde, de omstandigheden en de feiten te geven in de voor hem best geschikte taal.

2. Het Hof van Cassatie oordeelde echter dat, gezien art. 40, lid 2 van de taalwet, de nietigheid van de processen-verbaal *gedekt* wordt door het op tegenspraak gewezen beroepen vonnis, dat zelf met geen nietigheid voortvloeiend uit de schending van de taalwet is aangetast.

De vraag stelde zich wel of art. 40, lid 2, dat spreekt over het dekken van de « nietigheid van het exploit en van de overige akten van rechtspleging, die het vonnis of het arrest zijn voorafgegaan » ook toepasselijk is op processen-verbaal van de rijkswacht.

Volgens Lindemans kan een akte van rechtspleging mondeling of schriftelijk zijn, uitgaan van magistraten, van gerechtelijke ambtenaren, van advocaten of van particulieren en begint de rechtspleging in strafzaken bij het opsporingsonderzoek. (A.P.R., nrs. 20 en 177) - Van Hoorebeke acht art. 400, lid 2, enkel toepasselijk op eigenlijke processtukken in burgerlijke zaken en slechts bij vergelijking toepasselijk in strafzaken.

Het Hof van Cassatie beschouwde tot hiertoe als vallend onder het begrip « *overige akten van rechtspleging* » : pleidooien (Cass., 17 april 1950, Pas. 1950, 553) ; medisch rapport ter vaststelling van een toestand van dronkenschap (Cass., 7 sept. 1959, Pas., 1960, I, 14) ; medisch rapport door gerechtelijke politie gevraagd naar aanleiding van een autopsie (Cass., 19 dec. 1960, aPs., 1961, I, 431) ; losse vertalingen in een dossier (Cass., 3 juli 1950, Pas., 1950, 799) ; voorbereidend onderzoek (Cass., 1 dec. 1970, Pas., 1970, I, 301) ; voorbereidende informatiestukken (Cass., 16 okt. 1967, Pas., 1968, I, 215).

In huidige arrest beschouwt het processen-verbaal van de rijkswacht ook als akten van rechtspleging in strafzaken en past dan ook art. 40, lid 2, van de taalwet toe.

Het Hof van Beroep te Gent heeft dat artikel niet toegepast, noch in zijn arrest van 29 juni 1970, (R.W., 1970-1971, kol. 181), noch in dat van 28 mei 1971 ; het vernietigde telkens het beroepen vonnis en trok de zaak tot zich.

3. Het Hof van Beroep deed, ingevolge de *devolutive kracht* van het hoger beroep, uitspraak over de grond van de zaak en veroordeelde beklaagden tot het dubbel van de straf die zij voor de eerste rechter hadden opgelopen.

Het Hof van Cassatie zegt in zijn arrest : « Dat het Hof van Beroep alleszins ertoe gehouden was over de grond van de zaak uitspraak te doen ingevolge de overbrengende werking van het hoger beroep en het dus onverschillig is dat het dit gedaan heeft bij toepassing van artikel 215 van het Wetboek van Strafvordering, na het beroepen vonnis ten onrechte te niet gedaan te hebben wegens schending van de op straf van nietigheid door de wet van 15 juni 1935 voorgeschreven vormen ». (cfr. Cass. 14 mei 1923, Pas. 1923, I, 314 ; Cass. 27 jan. 1930, I, 83 ; Cass. 17 sept. 1934, Pas. 1934, I, 381 ; Cass. 22 febr. 1960, Pas. 1960, I, 721.)

Het Hof van Cassatie laat dus het arrest van het Hof van Beroep bestaan, niettegenstaande dit laatste ten onrechte het vonnis nietig verklaarde, daardoor de zaak tot zich trok en de straf verdubbelde.

4. De beklaagde beweerde dat het Hof van Beroep bepaalde stukken had geweerd en deze toch aangewend had tegen hem. Het Hof van Cassatie acht dit middel zonder belang, omdat de stukken ten onrechte werden geweerd, m.a.w. wel konden gebruikt worden.

Deze uitspraak, die op het eerste gezicht tot nadenken stemt, wordt verklaard door de overweging dat de rechten van de verdediging van beklaagde niet werden geschon- den omdat deze laatste zelf vroeg dat in onderhavig geval alle stukken nietig zouden verklaard worden. De rechter, die soeverein over de feiten oordeelt, kan bepaalde verklaringen overtuigender achten dan andere en is niet gehouden de reden ervan aan te geven (Cass. 4 mei 1948, Pas. 1948, 296 ; Cass. 10 jan. 1955, Pas. 1955, I, 461 ; Cass. 18 jan. 1965, R.W. 1964-1965, kol. 2003.)

Of het weren van bepaalde stukken de rechten van de verdediging schendt is een feitenappreciatie, die afhankelijk is van het geval in kwestie en van het belang van het geweerde stuk voor het be- en veroordelen van de beklaagde (vgl. Cass. 22 febr. 1960, Pas. 19660, I, 721 ; Cass. 2 mei 1949, Pas. 1949, I, 325 ; Cass. 28 juni 1965, Pas. 1965, I, 1179.)

5. Bleef de delicate vraag of de veroordeling kon behouden blijven, alhoewel was gebleken dat het Hof van Beroep bepaalde stukken had geweerd en dus niet in acht had genomen, terwijl deze bescheiden niet mochten terzijde gelaten worden.

L.V.S.

HOF VAN CASSATIE

Eerste Kamer. — 10 december 1971.

Afdelingsvoorzitter : Ridder Rutsaert.

Raadsheren : M.M. de Vreese, Gerniers, Meeûs, Sury.

Advocaat-Generaal : M. Krings.

Advocaat : Mr. G. van Hecke.

Woonstkeuze. — Art. 40, laatste lid, G.W. — Tegenpartij moet die woonstkeuze eerbiedigen, zo ze er kennis van heeft. — Art. 111 B.W.

Wanneer een woonstkeuze in België wordt gedaan door en in het belang van een partij, die in het buitenland woont legt art. 40, laatste lid, G.W. op aan de tegenpartij, op straffe van nietigheid van de betekening, de verplichting de woonstkeuze te eerbiedigen, ongeacht of

de tegenpartij al dan niet met deze woonstkeuze heeft ingestemd.

Art. 40, laatste lid, G.W. vereist alleen dat de tegenpartij, die de betekening doet, de gekozen woonplaats kende. Instemming met die gekozen woonplaats door de tegenpartij is niet vereist.

Art. 40, eerste lid, G.W. is derhalve niet toepasselijk.

Steinbock G.m.b.H. t./ p.v.b.a. De Bie.

Gelet op het bestreden arrest op 14 januari 1970 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 40, meer bepaaldelijk het laatste lid daarvan, van het Gerechtelijk Wetboek en 111 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest, om te beslissen dat de door verweerster aan de maatschappelijke zetel van eiseres in Duitsland betekende akte van verzet van 9 april 1969 niet als ongedaan moet beschouwd worden hoewel eiseres in de akte van betekening van 12 maart 1969 in België woonplaats gekozen had, overweegt dat de keuze van woonplaats « zo zij buiten de overeenkomst ontstaat, door de tegenpartij moet aangenomen worden om geldig te zijn » en dat haar bindende macht derhalve van de toestemming van verweerster afhangt,

terwijl, eerste onderdeel, de betekening in het buitenland ongedaan is indien de partij op wier verzoek ze verricht is de gekozen woonplaats van degene aan wie betekend wordt kende, ongeacht of die partij al dan niet met de keuze van woonplaats heeft ingestemd (schending van het laatste lid van artikel 40 van het Gerechtelijk Wetboek) ;

tweede onderdeel, de keuze van woonplaats die geschiedt niet in een overeenkomst maar in een eenzijdige handeling zoals een gerechtsdeurwaardersexploot op zichzelf geldig is zonder dat daartoe de toestemming van de tegenpartij vereist is (schending van artikel 111 van het Burgerlijk Wetboek) :

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat eiseres bij exploot van 12 maart 1969 het verstekvonnis van 12 februari 1969 van de Rechtbank van eerste aanleg te Mechelen aan verweerster liet betekenen met vermelding dat zij ten einde dezer woonstkeuze deed bij haar raadsman te Sint-Niklaas - Waas alsmede ter studie van de instrumenterende gerechtsdeurwaarder en dat verweerster bij exploot van 9 april 1969 tegen voormeld vonnis verzet liet betekenen aan eiseres in de vormen bepaald door de overeenkomst tussen de Belgische regering en de regering van de Bondsrepubliek Duitsland op 25 april 1959 te Brussel ondertekend, dit is aan het Amtsgericht te Moosburg door tussenkomst van de Procureur des Konings te Mechelen ;

Overwegende dat, wanneer de woonstkeuze in België gedaan wordt door en in het belang van een partij die in het buitenland woont, artikel 40, laatste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, op straffe van nietigheid van de betekening, de verplichting oplegt de woonstkeuze te eerbiedigen, ongeacht of de tegenpartij al dan niet met deze woonstkeuze heeft ingestemd ;

Dat deze wetsbepaling enkel vereist dat de tegenpartij die de betekening doet de gekozen woonplaats kende ;

Overwegende dat de wetgever daardoor de belangen heeft willen verdedigen van de partij die in het buitenland woont maar woonstkeuze deed in België, en het euvel heeft willen vermijden dat door de pleiters misbruik zou gemaakt worden van de betekening in het buitenland ;

Overwegende derhalve dat het arrest door te beslissen, enerzijds, dat de bindende macht van de woonstkeuze

van de toestemming van de tegenpartij afhangt en, anderzijds, dat, nu het bewijs van deze toestemming niet wordt geleverd, artikel 40, lid 1, van het Gerechtelijk Wetboek ten deze van toepassing is, zijn beschikkend gedeelte niet wettelijk rechtvaardigt ;

Dat het middel gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan ;

zegt dat erover door de feitenrechter zal worden beslist ;

NOOT. — Het arrest van het Hof van Cassatie d.d. 10.12.71 verbreekt een arrest d.d. 14.1.70 van het Hof van Beroep te Brussel.

Art. 40 van het G. W. werd op verschillende wijze geïnterpreteerd door het Hof van Beroep en door het Hof van Cassatie. In eerste aanleg werd het geschil behandeld door de Rechtbank van eerste aanleg van Mechelen. Een Belgische firma werd bij verstek veroordeeld. De aanlegger, een Duitse firma laat het vonnis betekenen, met vermelding dat zij ten einde dezer woonstkeuze deed bij haar raadsman te Sint-Niklaas, alsmede ter studie van de instrumenterende deurwaarder.

Ondanks deze vermelding liet verweerster verzet betekenen in de vormen, bepaald door het verdrag tot stand gekomen tussen België en de D. B. R. dd. 25.4.59, dit is aan het Amtsgericht te Moosburg, door tussenkomst van de P. d. K. te Mechelen (art. 40 G.W., eerste lid).

Zowel in eerste aanleg, als in beroep wierp de Duitse firma de onontvankelijkheid van het verzet op.

Hierbij beriep zij zich op art. 40, laatste lid, G.W. t.t.z. dat er woonstkeuze in België was gedaan en dat de verzetdoende partij deze woonst kende. Het verzet werd echter rechtsgeldig verklaard door de Rechtbank en door het Hof van Beroep.

De Rechtbank en het Hof waren van oordeel dat hier geen woonstkeuze was geschied, omdat de woonstkeuze indien zij buiten een overeenkomst ontstaat, door de tegenpartij moet worden aangenomen om geldig te zijn (art. III B.W.).

In casu had de tegenpartij alleen kennis van de woonstkeuze en is volgens de rechters in eerste aanleg en beroep art. 40, laatste lid, G.W. niet toepasselijk.

Het Hof van Cassatie vernietigt het bestreden arrest en maakt duidelijk het onderscheid tussen art. III B.W. (burgerlijk recht) en art. 40 G.W. (procesrecht).

Het Hof is van oordeel dat een procespartij die kennis heeft van een woonstkeuze in België, gedaan door een in het buitenland wonende procespartij, deze woonstkeuze volgens art. 40, laatste lid, G.W. moet eerbiedigen. Een betekening in het buitenland is bijgevolg nietig.

Dit houdt in dat :

a) de keuze van woonplaats in het procesrecht eenzijdig kan zijn,

b) het volstaat dat de tegenpartij kennis heeft gehad van de eenzijdig gekozen woonplaats.

Het Hof van Beroep interpreteerde het begrip gekozen woonplaats van art. 40, laatste lid, G.W. in de betekenis van art. III B.W., aangezien het Gerechtelijk Wetboek geen definitie van het begrip gaf.

Dit hield in dat, voor de toepasselijkheid van art. 40, laatste lid, G.W., het begrip gekozen woonplaats moest voldoen aan de vereisten van art. III B.W., d.w.z. een woonplaats aanvaard door beide partijen (De Page, I, nr. 332, 2°).

Dit was hier niet het geval. Bijgevolg besloot het Hof van Beroep tot de niet toepasselijkheid van art. 40, laatste

lid, G.W. Terecht o.i. oordeelt het Hof van Cassatie dat het begrip gekozen woonplaats niet noodzakelijk hetzelfde is in het burgerlijk recht en het procesrecht.

In het kontraktenrecht gaat het om een wilsovereenstemming, terwijl het in het andere geval om een eenzijdige handeling gaat.

Dit is nog het geval in andere artikelen van het G.W. (art. 39.1500, G.W.).

Mrs. W. Melis en W. Brône.

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 24 juni 1971.

Voorzitter : M. Somerhausen.

Staatsraden : M. M. Moreau en Remion.

Auditeur : M. A. Maroy.

Advocaten : Mrs. Gerardin, Bourgeois en Moerens.

Geschil herstelvergoeding. — Bevoegdheid van de Raad van State. — Reglementering van handel en nijverheid.

Wanneer bij de Raad van State een aanvraag is ingediend om herstelvergoeding wegens schade, veroorzaakt door Ministeriële en Koninklijke besluiten, die werden vastgesteld op grond van art. 3 van de besluitwet van 22 januari 1945, op grond van de wet van 14 juli 1959, die de Koning toestaat o.m. de voorbrenging en de verkoop van vaste minerale brandstoffen aan de door hem bepaalde voorwaarden te onderwerpen, zonder daarbij dwingende voorschriften te formuleren, is hem daardoor geen adviesvraag voorgelegd, strekkend tot vergoeding van schade, volgend uit handelingen van de wetgever.

Het doet er weinig aan toe dat de aanvrager bij de burgerlijke rechtbanken een aansprakelijkheidsvordering had ingesteld, wanneer hij afstand van die vordering heeft gedaan, en niet meer beweert dat de tegenpartij zich vergist heeft door het vaststellen van de besluiten die de schade hebben veroorzaakt.

Het feit dat niet alleen de grootste producent van uit steenstorten gewonnen kolenschiefers geleden heeft onder de door de staat bevolen maatregelen, die — zonder enige discriminatie golden voor alle exploitanten van steenstorten sluit niet uit dat die grootste producent een buitengewone schade heeft geleden.

In casu is het niet bewezen dat de geleden schade kon worden voorzien.

Ten einde de eventuele aan de aanvrager toe te kennen herstelvergoeding vast te stellen, met in acht neming van alle omstandigheden van openbaar en particulier belang, moeten — éénerzijds met meer nauwkeurigheid de gevolgen van de door de Staat genomen maatregelen worden bepaald en moet inzonderheid worden nagegaan of deze noodzakelijk het stilleggen en demonteren van de installaties moesten meebrengen en of het bedrijf inderdaad volledig stilgelegd is.

De billijkheid eist alleen dat verzoekster zou worden vergoed op grond van de werkelijke verliezen, op het door de aandeelhouders geïnvesteerde kapitaal, als gevolg van het te gelde maken van onroerende goederen, materieel en allerlei voorwerpen, met inbegrip van de vergoedingen aan het bij overeenkomst aangeworven personeel en aan derden, met daarbij een normale vergoeding voor dat kapitaal en met inachtneming anderzijds van de vergoedingen, aan verzoekster uitgekeerd door de maatschappij E.B.E.S.

N.V. Enrema t./ Belgische Staat (vice-Eerste minister en minister van Economische Zaken).

Arrest nr. 14.838.

Gezien het op 7 augustus 1963 ingediende verzoekschrift, waarbij de naamloze vennootschap Enrema de Raad van State vraagt op grond van artikel 7, § 1, van de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State te zeggen dat verzoekster een buitengewone schade heeft geleden door het feit dat haar bedrijf praktisch ten gronde is gericht door de ministeriële besluiten van 1 februari 1959 tot regeling van de aanwending van steenstortschilfers en van 6 maart 1959 tot wijziging van dat besluit, alsook door de koninklijke besluiten van 4 augustus en 13 november 1959 vastgesteld ter uitvoering van de wet van 14 juli 1959, dat die schade kan worden geraamd op 209.993.248 frank en dat de Belgische Staat die schade moet vergoeden ;

Gelet op artikel 25 van de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State ;

Overwegende dat de tegenpartij tegen de vordering in de eerste plaats een execeptie van onontvankelijkheid aanvoert welke zij ontleent aan artikel 7, § 1, van de eerderevermelde wet van 23 december 1946 in zover die bepaling « de advies »-bevoegdheid van de Raad van State niet heeft uitgebreid tot de handeling van de wetgevende macht zelf », dat zij doet gelden dat de schade die volgt uit het verbod om een bepaalde nijverheid of handel te drijven, hier de aanwending van kolenschiefers, haar oorzaak niet vindt in de door verzoekster ingeroepen ministeriële of koninklijke besluiten, maar wel in de besluitwet van 22 januari 1945 en de wet van 14 juli 1959 die de Minister of de Koning uitdrukkelijk machtigen om die maatregelen uit te vaardigen ;

Overwegende dat de besluitwet van 22 januari 1945 zich ertoe heeft beperkt aan verscheidene ministers toe te staan onder meer de produktie, de verwerking en de verkoop van door hen aangewezen produkten en grondstoffen te verbieden, te reglementeren of te controleren, en de inrichtingen te sluiten waarvan de bedrijvigheid hun overbodig of schadelijk voorkomt ; dat dit wetskrachtig besluit de ministers geenszins verplicht heeft zodanige maatregelen te nemen ; dat ook de wet van 14 juli 1959 de Koning toestaat onder meer de voortbrenging en de verkoop van vaste minerale brandstoffen, met inbegrip van schiefers, aan de door hem bepaalde voorwaarden te onderwerpen zonder daarbij dwingende voorschriften te formuleren ; dat, zo er geen ministeriële en koninklijke besluiten waren geweest om aan de verleende bevoegdheid uitwerking te verlenen, verzoeksters toestand onveranderd zou zijn gebleven ; dat aan de Raad van State dus geen advies-aanvraag is voorgelegd strekkend tot vergoeding van schade volgend uit handelingen van de wetgever ; dat de execeptie van onbevoegdheid feitelijke grondslag mist ;

Overwegende dat de tegenpartij in de tweede plaats tegen de vordering aanvoert dat, wil de vordering tot schadevergoeding op grond van artikel 7, § 1, van de wet van 23 december 1946 onder de bevoegdheid van de Raad van State vallen, er geen ander bevoegd gerecht mag zijn ; dat verzoekster zich in het verzoekschrift het recht voorbehoudt om bij de rechtbanken een aansprakelijkheidsvordering tegen de tegenpartij in te stellen op grond van de onwettigheid van de koninklijke besluiten van 4 augustus en 13 november 1959, dat verzoekster de tegenpartij trouwens op 13 augustus 1963 voor de rechtbank van eerste aanleg te Luik gedagvaard heeft om haar te doen veroordelen tot het betalen van 200.000.000 frank als gevolg van de beperkingen welke de regering in 1959 heeft gelegd op het uitoefenen van haar activiteit, inzonderheid met betrekking tot het « aanwenden van kolenschiefers », dat de Raad van State derhalve niet

bevoegd is om kennis te nemen van de vordering voor zover deze op de ingeroepen besluiten gegrond is;

Overwegende dat verzoekster in haar verzoekschrift weliswaar voorbehoud maakt ten aanzien van de wettigheid van de koninklijke besluiten van 4 augustus en 13 november 1959, maar dat ook vaststaat dat zij afstand heeft gedaan niet alleen van het geding maar van de op 13 augustus 1963 ingestelde vordering, zoals blijkt uit een vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Luik van 30 september 1964, waarvan een fotokopie bij het dossier is gevoegd; dat uit verzoeksters houding dus niet mag worden afgeleid dat zij thans nog zou beweren dat de tegenpartij zich vergist heeft door het vaststellen van de besluiten die, volgens verzoekster, de bewuste schade hebben veroorzaakt;

Overwegende dat niet blijkt dat de tegenpartij, door die besluiten uit te vaardigen of door de tenuitvoerlegging ervan te bevelen, onvoorzichtig zou zijn geweest of wetsbepalingen geschonden zou hebben; dat het beroep wegens overschrijding en afwending van macht, door verzoekster ingesteld tegen de ministeriële besluiten van 6 februari en 6 maart 1959 trouwens verworpen is bij arrest van de Raad van State van 29 juni 1962; dat de exceptie van onbevoegdheid niet opgaat;

Overwegende dat de tegenpartij in de derde plaats tegen de vordering aanvoert dat, « gesteld zelfs dat de rechtbanken van de rechterlijke macht onbevoegd zijn, verzoekster, door voorbehoud te maken ten aanzien van de wettigheid van de koninklijke besluiten van 4 augustus en 13 november 1959, de wettigheid van die besluiten, die door het verstrijken van de termijnen voor het vorderen van de nietigverklaring definitief geworden zijn, niet onrechtstreeks opnieuw in het geding kan brengen door het indirecte procédé van een adviesaanvraag »;

Overwegende dat verzoekster in haar memorie van wederantwoord verklaart dat het niet haar bedoeling is, ook niet op indirecte wijze, de wettigheid van de eerder vermelde koninklijke besluiten opnieuw in het geding te brengen voor de Raad van State; dat zij er zodoende van afziet zich te beroepen op het in het verzoekschrift gemaakte voorbehoud; dat de exceptie van onontvankelijkheid niet opgaat;

Overwegende dat verzoekster betoogt dat zij een buitengewone schade heeft geleden « doordat haar bedrijf praktisch te gronde is gericht door het ministerieel besluit van 6 februari tot regeling van de aanwending van steenstortschiefers, het besluit van 6 maart 1959 tot wijziging van dat besluit, de koninklijke besluiten van 4 augustus en 13 november 1959 vastgesteld ter uitvoering van de wet van 14 juli 1959, welke besluiten geleid hebben tot het verbieden van haar structurele activiteit »; dat zij betoogt dat de ten voordele van de steenkolenmijnen getroffen voorzieningen ontzaglijke schade hebben berekend aan een tot dusver voorspoedige nijverheid, en dat zij die schade als volgt beschrijft: « Het winnen van steenkolenschiefers uit steenstorten die verspreid liggen over verschillende werven in het Luikse, moest praktisch worden stopgezet. Elk van die werven bezat een gemonteerde installatie... voor het verwijderen uit de produktie van steenkoolschiefers, van de stenen die door vrachtwagens van de vennootschap naar elders moesten worden vervoerd (uitgravingen of steenhopen), en voor het sorteren van de gewonnen brandbare stoffen die bestemd waren voor verkoop aan elektriciteitscentrales, de produkten werden rechtstreeks op schepen geladen of werden in sommige gevallen naar de wasserij te Lixhe gevoerd om vóór de verzending te worden gewassen. De aanzienlijke verlaging van de toegestane produktie, die ongeveer 80% bedroeg, heeft de naamloze vennootschap Enrema ertoe genoopt de exploitatie van verschei-

dene werven en van de wasserij stop te zetten... Zij trachtte op die wijze tot een minimum te beperken de tekorten die ontstonden door een exploitatie met een produktie-apparaat dat buiten verhouding was met het volume van die produktie zoals deze uiteindelijk door de Staat gecontingenteerd werd. De werven op de steenstorten van Seraing en Flémalle, beide toebehorend aan de naamloze vennootschap Cockerill-Ougrée, moesten derhalve worden verlaten, alsook die van Mons-lez-Liège en van Bonne-Espérance te Herstal. De wasserij te Lixhe heeft niet meer gewerkt. Alleen de steenstorten van Bois d'Avroy te Sclessin en van Banneux, rue Fond des Tawes, werden nog een tijdje, en met een zeer korte werktijd, in bedrijf gehouden. Het was nodig heel wat werklieden en bedienden te ontslaan, vrachtwagens, kranen en gemonteerde installaties tegen de prijs van oud ijzer te verkopen. Dat alles is zoveel mogelijk geleidelijk geschied maar de N.V. Enrema heeft de volledige structuur van haar bedrijf zien teloorgaan, de in de autonome haven van Luik gehuurde plaats waar een bepaalde tonnemaat moest worden verscheept, moest worden verlaten en de vloot van de vennootschap moest voor ander vervoer gaan dienen; dat zij, na in haar voorafgaand verzoekschrift aan de Minister de buitengewone schade op 196.260.414 frank te hebben geraamd (met inbegrip van de tot in 1969 gesloten contracten en onder voorbehoud van interesten en mogelijke nieuwe contracten), deze in het verzoekschrift en ook onder enig voorbehoud, op 209.993.248 frank raamt;

Overwegende dat de tegenpartij tegen de vergoedingsaanvraag aanvoert dat verzoekster geen buitengewone schade heeft geleden, want dat de maatregelen welke zij de oorzaak van die schade heet te zijn, gelden voor alle exploitanten van steenstorten en dat voor haar geen andere regeling opgemaakt of toegepast is dan voor andere exploitanten gold; dat overigens volgens verzoekster zelf, de door het besluit van 6 februari 1959 berokkende schade zich niet beperkt tot die exploitanten maar ook valt op een hele reeks van personen, cementbedrijven, schippers, vrachtovervoerders, enz.; dat een schade tenslotte niet als buitengewoon kan worden aangemerkt omdat zij kwantitatief hoger is; dat als de zienswijze van verzoekster werd aangenomen, de weg zou worden geëffend voor andere soortgelijke aanvragen en de ganse door de regering terzake gevoerde politiek op niets zou uitlopen;

Overwegende dat de tegenpartij eraan toevoegt dat de beweerdte schade niet onvoorzien of onvoorzienbaar is, maar dat verzoekster het risico aanvaard heeft en derhalve niet vergoed hoeft te worden; dat de schade, die berekend is over een periode van tien jaar bovendien geen dadelijke en stellige schade is die de toepassing van artikel 7 van de wet van 23 december 1946 houdende instelling van een Raad van State kan wettigen; dat zij ten slotte verklaart dat « verzoekster nalaat rekening te houden met de terugslag van het ministerieel besluit van 20 juli 1962 dat bindende kracht verleent aan de beslissing nr. 5/62 van het Kolendirectorium... Het staat vast dat de schade, die ontstaan is na de inwerking-treding van die nieuwe maatregel, in tegenstelling tot verzoeksters opvatting, niet kan voortvloeien uit de ministeriële besluiten van 6 februari 1959 en van 6 maart 1959, noch uit de koninklijke besluiten van 4 augustus en 13 november 1959. Volgens artikel 7, § 1, van de wet van 23 december 1946 moet er een oorzakelijk verband bestaan tussen de maatregel die hetzij normaal, hetzij gebrekkelijk of met vertraging is uitgevoerd, en de aangevoerde buitengewone schade... (advies van 8 mei 1963, nr. 9.921, Brasseries Indigènes du Congo). De na 1962 ontstane schade kan dus niet worden geacht het gevolg te zijn van een maatregel van de in de zaak betrokken overheid »;

Overwegende dat vaststaat dat de naamloze vennootschap Enrema, die op 23 april 1947 is opgericht, haar bedrijf had afgestemd op de terugwinning van kolenhoudende stoffen uit de steenstorten van het Luikse, dat zij zich speciaal uitgerust en georganiseerd heeft met het oog op het terugwinnen, opslaan, wassen en vervoeren van die produkten, dat zij, na van 1949 tot 1954 een hachelijke tijd te hebben doorgemaakt, haar moeilijkheden te boven is gekomen dank zij onder meer de steun van elektriciteitsmaatschappijen, dat zij erin geslaagd is in de jaren 1954 tot 1956 belangrijke contracten af te sluiten die haar de verzekering gaven dat zij haar produktie tot 31 december 1969 kon afzetten, dat zij na die bestellingen te hebben gekregen en om deze uit te voeren, talrijke investeringen heeft gedaan, dat zij in 1958 de grootste producent van uit steenstorten gewonnen kolenschiefers was geworden met een produktie die, volgens de in het administratief dossier vermelde statistieken, ongeveer 40 t.h. van de gehele Belgische produktie bedroeg en dat percentage zelfs overschreed;

Overwegende dat dan de volgende maatregelen toen zijn genomen :

- de aanwending van steenstortschiefers en kolenhoudende stoffen te winnen werd eerst verboden door het ministerieel besluit van 6 februari 1959 met mogelijkheid tot afwijking voor het uitvoeren van lopende contracten ;
- die strenge maatregel werd enigszins verzacht door het ministerieel besluit van 6 maart 1959 krachtens hetwelk kolenschiefers met een laag brandstofgehalte mochten worden gewonnen « bestemd tot het verbruik in de cementfabrieken », maar niet in elektriciteitscentrales ;
- de aanwending van steenstortschiefers werd vervolgens binnen dezelfde grenzen verboden door het koninklijk besluit van 4 augustus 1959,
- dit besluit voorzag niet in enige mogelijkheid tot nieuwe afwijking, maar het besluit van 13 november 1959 heeft die mogelijkheid opnieuw ingevoerd ;
- ten slotte heeft het Kolendirectorium, bij een beslissing van 29 juni 1962 waaraan de Minister van Economische Zaken op 20 juli 1962 bindende kracht heeft verleend en die bekendgemaakt werd op 10 augustus 1962, een vergunning geëist voor het aanwenden van steenstortschiefers ;

Overwegende dat de bij de eerderevermelde koninklijke besluiten van 1959 ingevoerde verbodsregeling met mogelijkheid tot afwijking, verzoekster niet had mogen toestaan de uitvoering van de lopende contracten met de elektriciteitsmaatschappijen normaal voort te zetten, welke contracten zijn overgenomen door de maatschappij « Electricité du Bassin de l'Escaut (E. B. E. S.) » tenzij de toegestane afwijkingen overeenstemden met de voorziene leveringen : dat gelet op de belangrijkheid van die activiteitstak van verzoekster en op de daartoe gedane investeringen een te sterke afwijking tussen het bedrag van die leveringen en de bedoelde afwijkingen de toekomst van de verzoekende vennootschap voorgoed in gevaar kon brengen ; dat uit de tot dusver in het dossier berustende gegevens niet blijkt dat de toegestane afwijkingen voldoende waren opdat verzoekster haar laatste in 1956 aangegane verbintenissen kon nakomen en of zij de minimumproduktie kon bereiken welke zij in 1958 onmisbaar achtte om haar bedrijf in stand te houden ; dat het met de maatschappij E.B.E.S. gesloten contract overigens op 14 oktober 1960 werd geschorst op verzoek van die maatschappij, die aanvaardde in het gemeenschappelijk belang van partijen en met de hoop dat door een vermindering van de door de regering opgelegde beperkingen een terugkeer naar de normale toestand

mogelijk zou worden, aan verzoekster maandelijks een vergoeding van 500.000 frank te betalen ; dat op 10 januari 1964 een wijzigingsclausule werd ondertekend volgens welke de contracten met de elektriciteitsmaatschappijen zouden eindigen op 30 september 1964, op welke datum de storting van de maandelijks vergoeding van 500.000 frank zou ophouden ;

Overwegende dat de achteruitgang van de produktie werd gevolgd door het demonteren van verzoeksters installaties, vooral in 1961, waardoor verzoekster bovendien genoopt was vergoedingen uit te keren aan cementproducenten en aan een steenkolenmijn die een steenstort had afgestaan ;

Overwegende dat het feit dat niet alleen verzoekster geleden heeft onder de door de Staat bevolen maatregelen die, zonder enige discriminatie golden voor alle exploitanten van steenstorten, een overigens niet zo talrijke groep, en die een terugslag hebben gehad op de onderaannemers en contractanten van Enrema, niet uitsluit dat verzoekster een buitengewone schade heeft geleden ; dat de door verzoekster geleden schade natuurlijk niet als buitengewoon moet worden beschouwd omdat zij groter lijkt dan de schade welke anderen eventueel hebben geleden ; dat de beweerde schade buitengewoon lijkt omdat de door de Staat getroffen maatregelen slechts golden voor een beperkt aantal personen onder wie verzoekster in een bijzondere toestand verkeerde aangezien zij uitgerust was voor een grote produktie en de afzet van die produktie bij contracten vastgelegd had tot in 1969, en ook omdat die maatregelen gebroken hebben met het beginsel van de gelijkheid van de lasten ten behoeve van de steenkolenrijverheid, waarvan de ondersteuning uit een oogpunt van algemeen belang belangrijker is gebleken ;

Overwegende dat geenszins vaststaat dat de geleden schade kon worden voorzien ; dat de verzoekende vennootschap, die in 1947 is opgericht, vooral uitgegroeid is tussen 1954 en 1956, dit is ten tijde dat comités van deskundigen nog in de mening verkeerden dat de kolenbevoorrading moeilijkheden zou kennen en het dienstig bleek over vervangingsprodukten te beschikken ; dat de conjunctuur vanaf 1958 is omgeslagen, mede door de invoer van Amerikaanse steenkolen en ingevolge de buitengewone groei van de petroleumrijverheid en van haar produktiekosten ; dat toentertijd niets liet vermoeden dat de Staat zou moeten optreden om het terugwinnen van kolenschiefers te verbieden, welke terugwinning in haar geheel genomen een zeer geringe betekenis had vergeleken bij de kolenproduktie ;

Overwegende dat de schade, ook na 10 augustus 1962, datum van bekendmaking van de beslissing van de Minister van Economische Zaken van 20 juli 1962 die bindende kracht verleent aan de beslissing van het Kolendirectorium van 29 juni 1962, in aanmerking moet worden genomen : dat in feite immers de maatregelen welke de Staat vanaf 1959 heeft genomen de oorzaak blijken te zijn van het stilleggen en demonteren van verzoeksters installaties ; dat een nota van het bestuur van 21 februari 1962 overigens vaststelde : « Enrema mag worden gemachtigd om haar voorraden verder te liquideren. Daarna zal die producent buiten de zaak staan » ; dat in rechte weliswaar een blijkbaar vrijere regeling werd ingevoerd na 10 augustus 1962 omdat in de plaats van het verbod zonder afwijkingmogelijkheid een stelsel van verplichte voorafgaande vergunning is gekomen ; dat nochtans, volgens artikel 4 van de wet van 16 november 1961, het Directorium gelast was zijn opdracht te vervullen in het kader van het door de regering uitgewerkte energiebeleid en dat niet bewezen is dat de vergunningen welke het Directorium na 10 augustus 1962 heeft afgegeven, voor zover dat nog mogelijk zou zijn geweest, een wezenlijke wijzi-

ging zouden hebben teweeggebracht in de gevolgen van de door de Staat genomen maatregelen;

Overwegende dat, ten einde de eventueel aan verzoekster toe te kennen herstelvergoeding vast te stellen met inachtneming van alle omstandigheden van openbaar en particulier belang, enerzijds, met meer nauwkeurigheid dan thans aan de hand van het dossier mogelijk is, de gevolgen van de door de Staat genomen maatregelen moeten worden bepaald, en dat inzonderheid moet worden nagegaan of deze noodzakelijk het stilleggen en demonteren van de installaties moesten meebrengen en of het bedrijf inderdaad volledig stilgelegd is;

Overwegende anderzijds dat geenszins vaststaat dat verzoekster, tot in 1969 op de contractueel vastgelegde bestellingen nog de gemiddelde winst per ton zou hebben gemaakt zoals zij die voor het jaar 1958 heeft opgegeven; dat verzoekster overigens niet doet blijken dat zij op enig tijdstip een productie heeft bereikt gelijk aan die welke zij contractueel had moeten kunnen bereiken; dat de door verzoekster voorgestelde vergoedingsgrondslag niet alleen veronderstelt dat er geen verwickelingen zijn geweest en dat men erop vooruit is gegaan in vergelijking met een zeer gunstig jaar, 1958, maar ook dat de gehele apparatuur van de vennootschap op volle kracht is blijven voortwerken tot in 1969 om zodanige winsten te boeken;

Overwegende dat de billijkheid alleen eist dat verzoekster zou worden vergoed op grond van de werkelijke verliezen op het door de aandeelhouders geïnvesteerde kapitaal als gevolg van het te gelde maken van onroerende goederen, materieel en allerlei voorwerpen, met inbegrip van de vergoedingen aan het bij overeenkomst aangeworven personeel en aan derden, met daarbij een normale vergoeding voor dat kapitaal en met inachtneming anderzijds van de vergoedingen aan verzoekster uitgekeerd door de maatschappij « Electricité du Bassin de l'Escaut (E.B.E.S.) »;

Overwegende dat er dus grond is om de debatten te heropenen en een expert aan te wijzen met de hierna omschreven opdracht.

Besluit :

Artikel 1. — De debatten worden heropend.

Artikel 2. — De h. Robert Debras, accountant, met woonplaats rue des Anges, nr. 25, te Luik, wordt aangewezen als deskundige met de in artikel 3 omschreven opdracht.

Artikel 3. — De deskundige heeft tot opdracht :

- 1° in de boeken, documenten en correspondentie van de naamloze vennootschap Enrema alle gegevens op te sporen aan de hand waarvan kan worden uitgemaakt welke gevolgen de ministeriële besluiten van 6 februari en 6 maart 1959, alsook van de koninklijke besluiten van 4 augustus en 13 november 1959 op de werking van de vennootschap hebben gehad en, meer bepaald :
 - a) of, gelet op de exploitatiekosten van verzoeksters installaties, zoals die begin 1959 bestonden, en op het volume van de aan verzoekster toegestane afwijkingen, het economisch verkieslijk of zelfs noodzakelijk was het bedrijf stil te leggen en die installaties te demonteren ;
 - b) of het bedrijf inderdaad volledig stilgelegd is ;
- 2° het bedrag te berekenen van de verliezen op het door de aandeelhouders geïnvesteerde kapitaal, als gevolg van het te gelde maken van onroerende goederen, materieel en allerlei voorwerpen, met inbegrip van de vergoedingen aan het bij overeenkomst aangeworven personeel en aan derden, met daarbij een normale vergoeding voor dat kapitaal, met inachtneming anderzijds van de vergoedingen aan verzoekster uitgekeerd

door de maatschappij « Electricité du Bassin de l'Escaut (E.B.E.S.) ».

Artikel 4. — De h. Maroy, auditeur bij de Raad van State, wordt gelast te waken voor het uitvoeren van deze onderzoeksmaatregel en na afloop daarvan verslag uit te brengen.

Artikel 5. — De beslissing over de kosten wordt in raad gehouden.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

10^e Kamer. — 2 maart 1972.

Voorzitter : M. Paës.

Raadsheren : MM. Grenz en Delva.

Advocaten : Mrs. Van Staey en De Wachter.

Burgerlijke rechtspleging. — Hoger beroep. — Termijn van verschijning.

Wanneer in de akte van beroep aan de geïntimeerde dagvaarding wordt gegeven om te verschijnen « na de termijn door de wet bepaald, zijnde acht dagen », wordt de minimumtermijn in acht genomen die door art. 707 Ger. Wb. voorgeschreven wordt en krachtens art. 1042 Ger. Wb. toepasselijk is op de rechtsingang bij hoger beroep. De in de artikelen 710 en 862 Ger. Wb. bedoelde nietigheid wordt derhalve niet opgelopen.

Buyt t./ Van Mulders.

Gezien, in behoorlijke vorm, de door de wet vereiste processtukken en meer bepaald het op 23 juli 1970 door de Rechtbank van Koophandel te Brussel gewezen vonnis dat bij gerechtsdeurwaardersakte van 11 september 1970 betekend werd, en waartegen op 23 september 1970 bij gerechtsdeurwaardersakte hoger beroep werd ingesteld ;

I. — *Wat de rechtsgeldigheid van de akte van beroep betreft.*

Overwegende dat geïntimeerde de nietigheid van de akte van beroep opwerpt op grond van de considerans dat daarin niet de door art. 1057, 7^e Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven termijn voor verschijning is vermeld, terwijl art. 710 van dit wetboek de termijnen van dagvaarding op straf van nietigheid voorschrijft en deze sanctie krachtens art. 1042 Gerechtelijk Wetboek ook bij verzuim van vermelding van de door art. 1057, 7^e voorgeschreven termijn voor verschijning wordt opgelopen ;

Overwegende dat bij de aangevochten akte van beroep aan geïntimeerde dagvaarding werd gegeven « om te verschijnen voor het Hof van Beroep te Brussel, er zitting houdende in het Paleis van Justitie, Poelaertplein, te Brussel, na de termijn door de wet bepaald, zijnde acht dagen, om negen uur 's morgens » ;

Overwegende dat het krachtens art. 1042 Gerechtelijk Wetboek ter zake toepasselijk art. 707 van dit wetboek de gewone termijn van dagvaarding, die hier in aanmerking komt, bepaalt op acht dagen, d.i. de minimumtermijn waarover de gedaagde partij moet kunnen beschikken om te verschijnen of haar verklaring van verschijning te doen ;

Overwegende dat deze minimum-termijn ter zake uiteraard werd in acht genomen, zodat de in art. 710 en 862 Gerechtelijk Wetboek bedoelde nietigheid de aangevochten akte van beroep niet aantast ;

Overwegende dat geïntimeerde, ten onrechte, tot staving van de door hem opgeworpen nietigheid laat gelden dat

kwestieuze akte van beroep tevens vermeldt « dat dit beroep binnen de 15 dagen dezer op de rol zal worden gebracht », terwijl luidens art. 1060 Gerechtelijk Wetboek de akte van beroep geen gevolg heeft « indien de eiser de zaak niet op de rol heeft laten inschrijven vóór de datum van verschijning in de akte vermeld of vóór het verstrijken van de daarin vermelde termijn »;

dat bewuste overbodige melding de rechtsgeldigheid van de vermelde termijn van verschijning niet aantast; dat overigens niet eens wordt voorgehouden dat appellant de zaak niet zou hebben laten inschrijven vóór het verstrijken van de in de akte van hoger beroep vermelde termijn;

Overwegende dat het hoger beroep derhalve naar vorm en termijn regelmatig werd ingesteld en ontvankelijk is; dat het incidenteel beroep insgelijks ontvankelijk is;

II. — Ten gronde.

Overwegende dat de eerste rechter de doelstelling van de door geïntimeerde ingestelde vordering en de toedracht van het geschil dat er aanleiding toe gaf, nauwkeurig heeft omschreven en in het licht van het gerechtelijk expertiseverslag terecht heeft geoordeeld dat kwestieuze verwarmingsinstallatie niet beantwoordt aan de in het bestek bedongen voorwaarden;

Overwegende dat, in strijd met het betoog van appellant, geen aanleiding bestaat tot het belasten van een nieuwe gerechtsdeskundige met dezelfde opdracht als die welke door de eerste rechter werd voorgeschreven; dat de ten deze door appellant op de bevindingen van zijn technische raadsman De Pauw gefundeerde argumentatie niet doorslaggevend is; dat de tegenexpertise De Pauw weliswaar een vergissing en enkele anomalieën in het gerechtelijk expertiseverslag aan het licht bracht, welke door de gerechtelijke deskundige in een oordeelkundige antwoordnoot werden toegegeven; dat echter blijkens diezelfde noot de door De Pauw uitgeoefende kritiek eensdeels niet ongedaan maakt dat de door de installatie geleverde temperatuur ontoereikend is en anderdeels het eindcijfer van de financiële raming van de gerechtsdeskundige geenszins beïnvloedt; dat dit aanvullend advies van de gerechtsdeskundige bevredigend voorkomt en door geen enkel van de voorhanden zijnde gegevens wordt ontzenuwd;

Wat het incidenteel beroep betreft.

Overwegende dat de door de eerste rechter toegekende vergoedingen billijkerwijs op het globale bedrag van 73.000 fr. in hoofdsom dienen te worden gehandhaafd; dat de afhouding van 10.000 fr. uit hoofde van recuperatiewaarde van de ketel, waarvan niet is bewezen dat hij werd te koop gesteld noch dat daartoe ernstige pogingen werden aangewend, verantwoord voorkomt; dat de genotsderving oordeelkundig op 10.000 fr. werd vastgesteld;

Overwegende dat het verzoek van appellant op incident strekkende tot toekenning van de hem verschuldigde bedragen bij wijze van provisionele vergoeding, op grond van vermeende prijsstijgingen, bij gebrek aan objectieve gegevens niet kan worden ingewilligd;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;
Ontvangt de beroepen;
Verklaart die niet gegrond;
Bevestigt het bestreden vonnis;

Verwijst appellant op hoofdberoep in de kosten van zijn beroep.

NOOT. — In diezelfde zin: Hof Brussel (9^e Kamer), 21 januari 1972, R.W., 1971-1972, kol. 1149 m.n. Zie ook Hof Brussel (10^e Kamer), 4 februari 1972, ib., kol. 1352 en de noot F. E.

HOF VAN BEROEP TE GENT

3e Kamer. — 30 april 1971.

Voorzitter: M. Van Mallegheem.
Raadsheren: MM. Verhegge en Dujardin (verslaggever).
Openbaar ministerie: M. Van der Steichel.

Openbare rechtsvordering. — Arbeidsauditeur. — Bevoegdheid. — Tewerkstelling van vreemde werknemers. — Arbeidsreglementering. — Hoger beroep. — Ontvankelijkheid.

Opdat de openbare rechtsvordering door de leden van het arbeidsauditoraat of van het arbeidsauditoraat-generaal geldig zou kunnen uitgeoefend worden moet de inbreuk een aangelegenheid betreffen die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoort.

Vermits de beteugeling van de inbreuken op de wetgeving betreffende de tewerkstelling van vreemde werknemers geen grondslag kan bieden voor een geschil van burgerlijke aard, valt de bedoelde wetgeving niet onder de arbeidsreglementering. Het koninklijk besluit nr. 34 van 20 juli 1967 beoogt de bescherming van de interne arbeidsmarkt en niet het reglementeren van de arbeid als dusdanig.

Ter zake betreft de openbare rechtsvordering geen overtreding van een wet over een aangelegenheid bedoeld bij artikel 578, 7^e van het Gerechtelijk Wetboek. De arbeidsauditeur was niet bevoegd om de strafvordering uit te oefenen en is evenmin bevoegd om hoger beroep in te stellen.

Het Hof van Beroep kan enkel de substantiële onregelmatigheid vaststellen en het hoger beroep niet ontvankelijk verklaren.

O.M. t./ V. A. en J. P.

Overwegende dat de beide beklaagden, alhoewel beoorlooflijk gedagvaard, ter terechtzitting niet zijn verschenen;
Overwegende dat de Substituut-Arbeidsauditeur tijdig hoger beroep heeft ingesteld tegen het vonnis dd. 23 december 1970 van de correctionele rechtbank te Kortrijk, verleend in een zaak waarin hij als Openbaar Ministerie optrad;

Overwegende dat dient te worden nagegaan of het hoger beroep tevens rechtsgeldig werd ingesteld;

Overwegende dat het achtbaar orgaan van de wet slechts hoger beroep kan instellen binnen de perken van zijn *vervolgingsrecht*;

Overwegende dat ter zake de beide beklaagden, bij exploit betekend op 26 oktober 1970 ten verzoeken van de Procureur des Konings te Kortrijk, gedagvaard werden om te verschijnen vóór de correctionele rechtbank te Kortrijk wegens:

te Kuurne, tussen 1 mei en 7 juli 1970;

De eerste:

A. Bij inbreuk op art. 4 en 17 van het K. B. van 20 juli

1967, betreffende de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit, P., werknemer die de Belgische nationaliteit niet bezit, tewerkgesteld te hebben zonder daartoe vooraf vergunning tot tewerkstelling te hebben verkregen van de Minister tot wiens bevoegdheid de tewerkstelling behoort.

De tweede :

B. Bij inbreuk op art. 7 en 27 van het K. B. van 20 juli 1967 betreffende de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit als werknemer, die de Belgische nationaliteit niet bezit, in België arbeid verricht te hebben zonder vooraf een arbeidskaart te hebben verkregen van de Minister tot wiens bevoegdheid de tewerkstelling behoort.

dat ter openbare terechtzitting in dato van 23 december 1970 de strafvordering werd uitgeoefend door de Substituut - arbeidsauditeur, en de beide beklaagden bij verstek veroordeeld werden op grond van de als bewezen aangehouden feiten.

Overwegende dat art. 155 van het Ger. Wetboek bepaalt dat « de openbare rechtsvordering wegens een overtreding van de wetten en de verordeningen over een van de aangelegenheden die behoren tot de *bevoegdheid* van de arbeidsgerechten, voor de politierechtbanken en voor de rechtbanken van eerste aanleg uitgeoefend wordt door de leden van het arbeidsauditoraat, en voor de hoven van beroep door de leden van het arbeidsauditoraat-generaal » ;

dat anderdeels de arbeidsrechtbank, ingevolge art. 578, 7° van het G. W., kennis neemt van de geschillen van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende de *arbeidsreglementering* ;

Overwegende derhalve dat, opdat de arbeidsrechtbank zou bevoegd zijn, het burgerlijk geding zijn grondslag moet vinden in een inbreuk die de arbeidsreglementering tot voorwerp heeft en die uit dien hoofde een geschil doet ontstaan tussen de werkgever en de werknemer ;

Overwegende dat, — zulks vooropgesteld, — onmiddellijk blijkt dat het kwestieuze K.B. van 20 juli 1967, — betreffende de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit —, geen grondslag kan bieden tot een dergelijke burgerlijke procedure, vermits de betoegeling van de erin voorziene inbreuken niet tot grondslag kan hebben het ontstaan van enige conflictensituatie tussen werkgever en werknemer, zodat, het K. B. van 20 juli 1967 dan ook geen besluit is dat onder de arbeidsreglementering valt ;

dat een dergelijke conclusie trouwens zijn reden vindt in het feit dat het K. B. van 20 juli 1967 precies voor doel heeft niet het reglementeren van de *arbeid als zodanig*, doch de belangen van de eigen Belgische werknemers te beveiligen tegen de onwettige tewerkstelling van vreemde arbeiders, die, zonder de vereiste tussenkomst van overheidswege, de eigen nationale arbeidsmarkt, naar gelang de omstandigheden, nadelig zou kunnen beïnvloeden ;

Overwegende dat, uit de hoger aangehaalde vaststellingen, dan ook is af te leiden dat in het huidige geval, de strafvordering moest worden uitgeoefend door de Procureur des Konings ;

dat derhalve door het optreden van de Substituut-arbeidsauditeur, als openbaar ministerie, in een materie die niet tot zijn bevoegdheid behoorde, pleegvormen werden miskend die, — de openbare orde aanbelangend —, als substantieel worden geacht, daar zij verband houden met de *regelmatige samenstelling* van de rechtsmachten ;

Overwegende dat deze miskenning voor gevolg zou moeten hebben gehad, — indien het hoger beroep op wettige wijze aanhangig zou zijn gemaakt geweest —,

het Hof, de onregelmatigheid waardoor de beslissing van de eerste rechter is aangetast, zou dienen vastgesteld te hebben, tevens het bestreden vonnis had moeten teniet doen, en, bij toepassing van artikel 215 van het Wetboek van Strafvordering, de zaak tot zich had moeten trekken ;

Overwegende nochtans dat, waar in het huidige geval, de arbeidsauditeur niet bevoegd was om de strafvordering uit te oefenen, hij vanzelfsprekend evenmin bevoegd was om tegen het verleende vonnis hoger beroep in te stellen ;

dat het Hof dan ook zich enkel ertoe kan beperken de substantiële onregelmatigheid vast te stellen, en het hoger beroep niet ontvankelijk te verklaren ;

Om deze redenen,

Het Hof,

wijzende *bij verstek* ten aanzien van de beklaagden ; Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 en artikelen 186 en 211 van het Wetboek van Strafvordering, al deze wetsbepalingen door de heer Voorzitter ter terechtzitting van heden aangeduid ;

Stelt vast dat het hoger beroep niet rechtsgeldig werd ingesteld ;

Verklaart derhalve *het hoger beroep niet ontvankelijk* ; Legt de kosten van de aanleg ten laste van de Staat.

NOOT. — Dat de creatie van een nieuw korps van magistraten van het openbaar ministerie delicate vragen betreffende de respectieve bevoegdheid van de onderscheiden parketten kan doen rijzen, blijkt uit bovenstaand arrest.

Terecht zegt het Hof van Beroep dat de openbare rechtsvordering door het arbeidsauditoraat wordt uitgeoefend indien de wetsinbreuk een aangelegenheid betreft die tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten behoort (art. 155 Gerechtelijk Wetboek).

Daarna wordt vastgesteld dat de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit geen dergelijke materie is. Zulks zou blijken uit het bepaalde bij artikel 578, 7° van het Gerechtelijk Wetboek.

Het bedoelde artikel bepaalt dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van geschillen van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering en de aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, onverminderd de bevoegdheid van de strafrechtbanken wanneer een strafvordering voor hen aanhangig is. (Betreffende dit laatste, zie Cass. 26 jan. 1970, R. W. 1969-70, 1292).

Welnu, aldus het Hof van Beroep, de wetgeving betreffende de tewerkstelling van vreemde werknemers kan geen dergelijk geschil van burgerlijke aard tot gevolg hebben, vermits uit een inbreuk op die wetgeving geen conflictsituatie tussen de werkgever en de werknemer kan ontstaan. Bijgevolg is het kwestieuze koninklijk besluit nr. 34 van 20 juli 1967 geen besluit dat onder de arbeidsreglementering valt. Subsidiair wordt hieraan nog toegevoegd dat bedoeld besluit trouwens niet de arbeid als zodanig reglementeert, maar de interne arbeidsmarkt beoogt te beveiligen.

Dat uit een inbreuk op het K. B. nr. 34 van 20 juli 1967 in geen enkel geval een burgerlijke vordering zou kunnen ontstaan is een stelling die de toets van de betrokken reglementering niet weerstaat. Laatstbedoelde legt de werkgever immers ook ten opzichte van de immigrerende werknemer bepaalde verplichtingen op en penaliseert de niet naleving ervan. Aldus bestraft artikel 27 de werkgever die de taks gesteld op de arbeidsvergunning door de

werknemer doet of laat betalen, alsmede de werkgever die weigert de arbeidskaart aan de werknemer te overhandigen.

Uit bovenstaande constatacie volgt evenwel nog niet dat de burgerlijke geschillen die aldus kunnen ontstaan op de arbeidsreglementering betrekking hebben.

Daar de bedoelde wetgeving als eerste doeleinde ongetwijfeld de ordening en beveiliging van de interne arbeidsmarkt nastreeft, wordt zij in het sociaal recht gewoonlijk gerangschikt onder de arbeidsvoorziening en niet onder de arbeidsreglementering (cfr. b.v. P. Horion, *Nouveau précis de droit social belge*). Dat in tweede instantie evenwel ook de bescherming van de immigrerende werknemer bedoeld wordt, volgt expliciet uit de reglementaire bepalingen die de condities behelzen waarvan de toekenning en het behoud van de arbeidsvergunning voor de werkgever afhankelijk gesteld worden (aldus, de artikels 2 bis ; 7, 1° ; 8, 2° en 4° ; 3° en 5° van het K.B. 6 nov. 1967 betreffende de voorwaarden van toekenning en intrekking van de arbeidsvergunningen en arbeidskaarten voor werknemers van vreemde nationaliteit). Een duidelijke bivalentie kan aan die wetgeving dus niet ontzegd worden.

De vraag echter die het Hof op grond van artikel 155 van het Gerechtelijk Wetboek diende te beantwoorden was niet enkel of het kwestieus koninklijk besluit nr. 34 van 20 juli 1967 onder de arbeidsreglementering te rangschikken valt, maar ruimer ook of de daarin behandelde aangelegenheden tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoren.

In strijd met de indruk die de bepalingen van de artikels 578 tot 581 van het Gerechtelijk Wetboek kunnen wekken, is de daarin gegeven bevoegdheidsoplossing met betrekking tot de arbeidsrechtbank niet limitatief. Overeenkomstig de vaststaande wil van de wetgever behoort tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank elk individueel geschil waarvan de juridische gegevens voor de oplossing ervan tot het sociaal recht behoren (A. Fettweis, *Handboek voor gerechtelijk recht*, DI II, Bevoegdheid, nr. 336).

Afgezien van het feit dat tegen de weigering of intrekking van de arbeidsvergunning of arbeidskaart enkel een beroep bij de minister openstaat (art. 18 en volg. K. B. nr. 34), behoren de bestanddelen van de geschillen waartoe de wetgeving inzake tewerkstelling van vreemde werknemers aanleiding kan geven ongetwijfeld tot het sociaal recht. De aangelegenheden die door de bedoelde wetgeving geregeld worden behoren dus principieel tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten en bijgevolg komt de publieke vordering desbetreffend aan de Arbeidsauditeur toe.

Dat voorgaande conclusie strookt met de bevoegdheidsregeling van het Gerechtelijk Wetboek en met de wil van de wetgever, wordt zijdelings, maar afdoende, bevestigd door de bepalingen van de wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk in geval van inbreuk op sommige sociale wetten, in werking getreden op 15 december 1971 (Staatsbl., 13 juli 1971, K.B. 3 nov. 1971, Staatsbl. 17 nov. 1971).

Krachtens de artikels 1 19° a tot c, alsmede 5 en 7 van voormelde wet beslist de *Arbeidsauditeur* of de vastgestelde inbreuken op de bepalingen van het K.B. nr. 34 van 20 juli 1967 betreffende de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit, al of niet strafrechtelijk vervolgd worden. Vervolgt de Arbeidsauditeur niet of geeft hij binnen een termijn van een maand geen kennis van zijn beslissing, dan kan door de bevoegde ambtenaar van het ministerie van Arbeid en Tewerkstelling voor de gepleegde inbreuk aan de werkgever een administratieve geldboete opgelegd worden. De betekening van de be-

slissing waarbij de administratieve geldboete opgelegd wordt doet de strafvordering vervallen.

Uit de bevoegdheidstoewijzing gedaan door de wet van 30 juni 1971 dient geconcludeerd te worden dat de argumentatie van bovenstaand arrest niet beantwoordt aan de door de wetgever gewilde bevoegdheidsregeling, inclusief deze betreffende de magistraten van het openbaar ministerie.

J. R. R.

EUROPEES RECHT

Weekoverzicht van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen.

Week 20 - 24 maart 1972).

N° 5/72.

Zaak 82/71

Een melkboerzaak...

gaf in Italië aanleiding tot een prejudiciële vraag over de rechtstreekse toepasselijkheid van bepaalde gemeenschapsvoorschriften, waarop het Hof van Justitie bij arrest van 21 maart heeft geantwoord.

Krachtens een Italiaans Koninklijk Besluit van 1929 inzake de gezondheidscontrole op consumptiemelk kunnen gemeenten individueel of gezamenlijk melkfabrieken oprichten teneinde de voor plaatselijke consumptie bestemde melk te centraliseren met het oog op de noodzakelijke controle, pasteurisatie of andere passend geachte behandeling ter waarborging van de zuiverheid en de onschadelijkheid van de melk. Volgens het besluit mag in die sectoren geen melk uit andere gebieden worden verkocht, tenzij de hoeveelheid plaatselijk behandelde melk onvoldoende is voor de lokale consumptie. Zo zijn er dus bepaalde sectoren waar de verkoop van melk uitsluitend is voorbehouden aan de plaatselijke melkcentrales.

Ingevolge het Verdrag van Rome dienen de Lid-Staten geleidelijk hun nationale monopolies van commerciële aard zodanig aan te passen dat bij de inwerkingtreding van de gemeenschappelijke markt geen discriminatie meer bestaat tussen de onderdanen der Lid-Staten. Bij gemeenschapsverordeningen is overigens naderhand een gemeenschappelijke ordening van de zuivelmarkt ingesteld.

Twee ambtenaren van de gemeentelijke gezondheidsdienst te Bari maakten proces-verbaal op tegen een employé van een melkfabriek uit een andere gemeente, omdat hij melk uit een ander gebied had geleverd aan een plaatselijke melkhandel. Deze melk voldeed overigens aan de Italiaanse gezondheidsvoorschriften.

De vervolgde fabriek stelde voor de Italiaanse strafrechter (de Pretore) dat op grond van de communautaire voorschriften die iedere discriminatie tussen onderdanen van de Lid-Staten verbieden, het onderhavige verbod om in een bepaalde sector melk te leveren, in feite was vervallen.

De Italiaanse rechter besloot het geding te schorsen en het Hof van Justitie van de Gemeenschappen te verzoeken om een prejudiciële beslissing over dit punt van gemeenschapsrechts.

Het Hof van Justitie verklaarde voor recht dat de communautaire voorschriften de intrekking van het in het besluit bedoelde alleenverkooprecht inhouden en bijgevolg de niet-toepasselijkheid, meebrengen van elke nationale bepaling, waarin dit recht is neergelegd.

Zaken 36/71 en 85/71.

Het Hof heeft voorts arrest gewezen in twee andere door Duitse rechterlijke instanties voorgelegde prejudi-

ciële vragen over de uitlegging van een tariefpost en de restituties bij uitvoer van bepaalde landbouwprodukten.

Zaak 92/71.

Het Hof hoorde tenslotte de conclusie van advocaat-generaal Roemer in een door het Finanzgericht Hamburg voorgelegde prejudiciële zaak betreffende de tariefindeling van verduurzaamde abrikozen, zonder alcohol.

* * *

Op 21 maart hield het Hof van Justitie een studie- en informatiebijeenkomst voor een delegatie van Britse bar-risters en solicitors, bestaande uit de dekens van de balies in Engeland, Wales, Schotland en Noord-Ierland: de General Council of the Bar for England and Wales, Faculty of Advocates of Scotland, Bar Council of Northern Ireland, English Law Society, Law Society of Scotland, Incorporated Law Society of Northern Ireland.

* * *

Tijdens een plechtige zitting van het Hof op woensdag 22 maart vond de ambtsaanvaarding plaats van de heer H. Mayras, Conseiller d'Etat, als advocaat-generaal bij het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, ter opvolging van de heer A. Dutheil de La Mothe, die op 2 januari is overleden.

De president van het Hof van Justitie, de heer R. Lecourt, bracht hulde aan de overleden advocaat-generaal en stelde vervolgens de nieuwe advocaat-general voor, die hij namens het Hof van Justitie welkom heette.

(De tekst van de toespraak van de heer Lecourt is op aanvraag verkrijgbaar bij het Hof van Justitie, 12, rue de la Côte d'Eich, Luxemburg).

TIJDSCHRIFTEN

De Verzekeringswereld, jaargang 1972 - nr. 4.

H. Thijs, Historiek en huidige betekenis der verzekeringen. — H. De Graef, De wet van 1874. — Verklaringplicht van de verzekering (art. 9 tot 11). — R. De Wit, Zaak en gebrek. — Dr. jur. J. Van de Rijck, De verantwoordelijkheid voor schade aangericht door minderjarige kinderen. — Jean Sellicaerts, Het verhaalrecht van de Eigen Schade Verzekeraar. — Mededeling B.V.V.O., De « Groene kaart » krijgt een nieuwe vorm. — Dr. jur. J. Vandeursen, Beknopte rechtspraak. — Nieuws van de maatschappijen. — Mededelingen van de maatschappijen. — Naar een Renaissance van de Binnenvaart? — Dr. jur. M. Roman, A.O.-wet van 10 april 1971.

Nederlands juristenblad, jaargang 1972 - nr. 17.

Mr. R. de Waard, Theorie en praktijk van straf en maatregel bij de toepassing van artikel 37a W. v. S. (II). — Mr. A.M.J. van Hövell, In memoriam mr. G.J.M. Corstens. — Mr. H. Versloot, De drie van Breda: Staatsgevaarlijke strafrechtstheorie. — Prof. Th. M. van Veen; Facet-Wederrechtelijkheid. — Mr. P.A. Funke, Art. 979 Rv. Stichting Juridische Informatica.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-Ambt en registratie, jaargang 1972 - nr. 5171.

Mr. L. Mok, Rechtspraak door rekentug. — Mr. J. P. Verheul, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Internationaal Privaatrecht (erkenning en tenuitvoerlegging van vreemde vonnissen) (V, slot). — Register Rechtspraakoverzicht I.P.R. 1968/69. — Ontvangen boeken. — Tijdschriften. — Berichten en mededelingen.

Advocatenblad, jaargang 1972 - nr. 4.

D.W.D.A. Grosheide, Wel en wee van de Commissie Dubbink. — H.M. Alvares Correa, De hervormingen van de rechtsbijstand in Frankrijk. — S.R. Schuit, F. E. Schaake, Juridische documentatie via de computer. — Het woord is aan de lezer. — Mededelingen. — Nieuwe uitgaven. — Personalia. — Varium.

T.V.V.S.-Maandblad voor ondernemingsrecht, jaargang 1972 - nr. 3-4.

Mr. W. Westbroek, Nieuwe departementale richtlijnen. — Prof. dr. A. van Doorn, Economische macht en uitbuiting onder socialisme en kapitalisme. — Prof. dr. Th. M. Scholten, de introductie van een nieuwe beleggings- en financieringsvorm. — Prof. mr. W.J. Slagter, Ontgaan van de publikatieplicht. — Mr. E. Cohen Henriquez, De eerste Structuur-N.V. in Nederland. — Korte notities.

Vennootschappen, Verenigingen en privaatrecht, jaargang 1972 - suppl. 16.

Mr. Th. IJsselmuiden, I. J. wet op de jaarrekening van ondernemingen.

Journal des Tribunaux, jaargang 1972 - nr. 4783.

Robert Henrion, La concentration et l'autonomie bancaire. — Michel Cardon de Lichtbuer, L'abus de position dominante: le cas « Continental Can ». — Raymond Ledoux, Les équivoques de la loi du 13 avril 1971 sur les concessions de vente.

Annales de Droit, jaargang 1972 - nr. 2-3.

P. De Visscher, Avant-propos. — J. Masquelin, Etapes et procédure de la récente révision de la Constitution. — Ph. Maystadt, Les communautés culturelles et les régions. — R. Andersen, Fusions, agglomérations et fédérations de communes. — P. Maroy, Le statut de Bruxelles et de son agglomération. — F. Delpérée, La Constitution et la règle de droit. — Ch. Daubie, Les techniques de protection des minorités. — M. Wolff, De quelques dispositions relatives aux Chambres et au Gouvernement: articles 59, 56 ter, 70 et 91 bis de la Constitution. — J. Verhoeven, Le droit international et la Constitution révisée. — Annexe, La constitution belge mise à jour au 1er janvier 1972.

Recueil de jurisprudence du droit administratif et du conseil d'état, jaargang 1972 - nr. 4.

D. Dumont, Les nouvelles compétences du Conseil d'Etat. — G. Van Bunnin, De la publicité à donner aux arrêtés royaux et ministériels. — Jurisprudence du Conseil d'Etat. — Bibliographie.

Revue de droit intellectuel L'ingenieur-conseil, jaargang 1972 nr. 1-3.

Jean Debetencourt, La protection juridique des programmes d'ordinateurs. — Législation belge. — Jurisprudence belge. — Bibliographie. — Erratum.

Recueil Dalloz Sirey, jaargang 1972 - nr. 15.

Jean-Pierre Arrighi, Observations sur le rapport et la réduction des libéralités (A propos de la loi successorale du 3 juillet 1971). — Jurisprudence. — Sommaires de jurisprudence. — Législation.

La revue administrative (Paris), jaargang 1972 - nr. 145.

Editorial. — J. E. Reymond, Petite philosophie d'une carrière (II), X. Lettre à un ami anglais. — V. Les attachés parlementaires. — Législation et jurisprudence. — Tribune libre. — La vie administrative. — Organisation, méthodes et techniques. — Chroniques. — Bibliographie et discographie.